

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**15-19 YAŞ ARASI ERKEK FUTBOLCULARDA DENETİM
ODAKLARININ POZİSYONLARA GÖRE
BELİRLENMESİ**

Caner UZUNCA

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Zeynep Filiz DİNÇ**

ADANA-2019

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**15-19 YAŞ ARASI ERKEK FUTBOLCULARDA DENETİM
ODAKLARININ POZİSYONLARA GÖRE
BELİRLENMESİ**

Caner UZUNCA

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMANI
Prof. Dr. Zeynep Filiz DİNÇ**

Tez No:.....
ADANA-2019

KABUL VE ONAY

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Tezli Yüksek Lisans Programı Çerçevesinde yürütülmüş olan

“15-19 Yaş Arası Erkek Futbolcularda Denetim Odaklarının Pozisyonlara Göre Belirlenmesi”

adlı çalışma, aşağıdaki jüri tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tarihi: 20 / 08 / 2019

TEZ SINAV JÜRİSİ

Prof. Dr. Zeynep Filiz DİNÇ
Çukurova Üniversitesi
Başkan

Doç. Dr. Levent SANGÜN
Çukurova Üniversitesi
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Fatma ÇEPIKKURT
Mersin Üniversitesi
Üye

Yukarıdaki Tez, Yönetim Kurulunun / / tarih ve
edilmiştir.

sayılı kararı ile kabul

Prof.Dr. Behice DURGUN
Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürü

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini okuduğumu ve anladığımı ve Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tez olarak sunduğum bu çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda bu konuda hakkımda yapılacak tüm yasal işlemleri ve aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. ....../...../20....

İMZA

Adı Soyadı

Kayıtlı olunan Program : Tezli Yüksek Lisans
Tezin Konusu : 15-19 Yaş Arası Erkek Futbolcularda Denetim Odaklarının
Pozisyonlara Göre Belirlenmesi

Tezin Türü : Yüksek Lisans : Doktora:

Danışmanın Adı-Soyadı : Prof. Dr. Zeynep Filiz DİNÇ

Danışmanın İletişim Bilgileri :

Telefon : 05345203339

E-Posta : zdinc@cu.edu.tr

Öğrencinin İletişim Bilgileri

Telefon : 05070595669

E-Posta : caneruzunca@gmail.com

Adresi : Belediye evleri mah. 84035
sk No:10 Çukurova
/ADANA

*Bu belgenin Lisansüstü eğitim tezleri savunmaya alınmadan önce öğrenci tarafından doldurulup imzalanarak Enstitü Müdürlüğüne teslim edilmesi gerekmektedir.

TEŞEKKÜR

Değerli bilgileriyle beni bilgilendiren, desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Zeynep Filiz Dinç'e, denetim odağı konusunda bana her konuda destek olan Sayın Prof. Dr. Seyhan HASIRCI'ya

Çalışma grubunun oluőması konusunda kulüpler ve antrenörler ile iletiőime geçmem konusunda ve tez çalışmam boyunca bana her konuda destek olan değerli arkadaşlarım Arő. Gör. Abdullah KILCI ve Antrenör Nedim ASKERİ'ye ve biricik aileme teőekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ETİK BEYANI	ii
TEŞEKKÜR	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİ	2
2.1. Yükleme Kuramı ve Denetim Odağı	2
2.1.1. Fritz Heider Kuramı	5
2.1.2. Bernard Weiner Kuramı	7
2.1.3. Jones & Davis Kuramı	9
2.1.4. Kelley Kuramı	9
2.2. Denetim Odağı (Locus of Control) Kavramı ve Tanımı	10
2.2.1. İç Denetim Odağı	13
2.2.2. Dış Denetim Odağı	14
2.2.3. Denetim Odağını Hazırlayan Ön Koşullar	14
2.2.3.1. Episodik Ön Oluşturucular	14
2.2.3.2. Birikimli (Cumulative) Ön Oluşturucular	15
2.3. Denetim Odağı Sportif Performans İlişkisi	15
2.4. Spor Alanında Başarı – Başarısızlığa İlişkin Araştırma Modelleri	16
2.4.1. Mc Hugh-Duguin ve Frieze Modeli	16
2.4.2. Nitsch ve Allmer'in Başarı ve Başarısızlığa İlişkin Sınıflandırma Şeması	17
2.4.2.1. İçsel ve Kontrol Edilebilir Nedenler	18
2.4.2.2. Dışsal ve Kontrol Edilemeyen Nedenler	18
2.5. Sporda Denetim Odağına İlişkin İlkeler	18
2.6. Kazanma ve Kaybetme Durumunda Denetim Odağı	19
2.7. Denetim Odağı Konusunda Yapılmış Çalışmalar	19
2.7.1. Türkiye'de Denetim Odağı ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	21

2.8. Denetim Odağı Sportif Performans İlişkisi.....	22
2.9. Spor Alanlarında Denetim Odağı ile İlgili Yapılan Çalışmalar	23
2.9.1. Okul Sporlarında Yapılan Araştırmalar	23
2.9.2. Yarışma Sporlarında Yapılan Araştırmalar	24
2.9.3. Bireysel Spor Dallarında Yapılan Araştırmalar	25
2.9.4. Takım Sporlarında Yapılan Çalışmalar	26
2.10. Kazanma ve Kaybetme Durumunda Denetim Odağı.....	28
2.11. Deneyimler ve Denetim Odağı.....	28
2.12. Beklentiler ve Denetim Odağı.....	29
2.13. Kendini Kötü Hissetme ve Sakatlıklarda Denetim Odağı.....	29
2.14. Cinsiyet Farkları ve Denetim Odağı	30
2.15. Yaş Farkları ve Denetim Odağı.....	30
2.16. Denenceler.....	31
2.18. Sayılılar	32
2.19. Sınırlılıklar	32
2.20. Araştırmanın Önemi.....	32
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	34
3.1. Evren	34
3.2. Örneklem.....	34
3.3. Veri Toplama Aracı.....	34
3.3.1. Wingate Sport Achievement Responsibility Scale (WSARS) Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği (SBSÖ)	35
3.4. Verilerin Toplanması	36
3.5. Verilerin Analizi.....	36
4. BULGULAR.....	37
5. TARTIŞMA	46
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	54
6.1. Sonuçlar.....	54
6.2. Öneriler	55
7. KAYNAKLAR	57
EKLER	62
Ek 1 : Wingate Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği.....	62

Ek 2: Sporcu Bilgi Formu	65
Ek 3: Veli Onay Formu	66
ÖZGEÇMİŞ	67

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Şekil No:</u>	<u>Sayfa No:</u>
Şekil 1. Fritz Heider'in Temel Yükleleme Modeli Şeması.....	6
Şekil 2. Weiner'in Nedensel Yüklelemeleri Sınıflandırma Şeması.....	8
Şekil 3. Mc Hugh – Duguin ve Frieze Modeli.....	17
Şekil 4. Nitsch ve Allmer'in başarı ve başarısızlığa ilişkin sınıflandırma modeli.....	17

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa No:</u>
Tablo 1. Örneklem Grubunu Oluşturan Sporcuların Kulüplere Göre Dağılımları	34
Tablo 2. Kolmogorov-Smirnov normal dağılış testi sonuçları	36
Tablo 3. Oyuncuların WSBSÖ' den elde ettikleri iç denetim ağırlıklı ve dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları ($\bar{x}$), standart sapmaları (SS), minimum ve maksimum değerleri	37
Tablo 4. Sporcuların Oynadıkları Pozisyonlara Göre Dağılımlarına ait frekans ve yüzde frekans değerleri	37
Tablo 5. Pozisyonlara Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanların Ortalamaları ($\bar{x}$), standart sapmaları (SS), minimum ve maksimum değerleri	38
Tablo 6. Pozisyonlara Göre Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Ortalamaları ($\bar{x}$), standart sapmaları (SS), minimum ve maksimum değerleri	38
Tablo 7. İç denetim ve dış denetim ağırlıklı puanlarının oyuncuların oynadıkları pozisyonlara göre yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları.....	39
Tablo 8. Pozisyonlar ile Denetim Odağı Puan Ortalamalarına ait spearman korelasyon analizi sonuçları	39
Tablo 9. Oyuncuların Yaş Ortalamaları, standart sapmaları (SS), minimum ve maksimum değerleri	39
Tablo 10. Oyuncuların Yaş Gruplarına ait frekans ve yüzde frekans değerleri.....	40
Tablo 11. Oyuncuların Yaşlarına Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanlar ile Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Karşılaştırılması	40
Tablo 12. Oyuncuların Kardeş Sayılarına Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanlar ile Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Karşılaştırılması	41
Tablo 13. Oyuncuların Ailelerinin Aylık Gelir Ortalamaları	42
Tablo 14. Oyuncuların Ailelerin Aylık Gelirine Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanlar ile Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Karşılaştırılması.....	42
Tablo 15. Oyuncuların Eğitim Durumlarına ait frekans ve yüzde frekans değerleri.....	43
Tablo 16. Eğitim durumuna ait İç denetim ve dış denetim ağırlıklı puanları, standart sapmaları, min ve maksimum değerleri.....	43
Tablo 17. Oyuncuların Spor Yapma Yılları ile Haftalık Antrenman Gün Sayılarının Ortalamaları	44
Tablo 18. Oyuncuların Spor Yapma Yılına Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanlar ile Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Karşılaştırılması	44
Tablo 19. Haftalık Antrenman Gün Sayısına Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanlar ile Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Karşılaştırılması	45

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

WSARS	: Wingate Sport Achievement Responsibility Scale
WSBSÖ	: Wingate Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği
İDAP	: İç Denetim Ağırlıklı Puanlar
DDAP	: Dış Denetim Ağırlıklı Puanlar

ÖZET

15-19 Yaş Arası Erkek Futbolcularda Denetim Odaklarının Pozisyonlara Göre Belirlenmesi

Bu çalışmada 15-19 yaş arası erkek futbolcuların oynadıkları pozisyonlar ile denetim odakları ilişkisinin iç denetimlilik ve dış denetimlilik açısından bilimsel bir yaklaşımla incelenmesi amaçlanmıştır. Oyuncuların başarı ve başarısızlık kavramlarını algılama şekilleri ve yorumlamaları ile denetim odaklarının yönünü oyuncuların oynadıkları pozisyona göre belirlemek çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Çalışmanın evrenini Adana ili akademik ve amatör lig futbol kulüpleri oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise 2018-2019 sezonu akademik ve amatör ligde futbol oynayan 15-19 yaş arası toplam 174 erkek futbolcu oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Wingate Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği ve sporcu bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde Kruskal Wallis testi, ilişkileri belirlemede Spearman korelesyon analizi kullanılmıştır. Verilerin anlamlılık değeri ($p<0.05$) olarak değerlendirilmiştir.

Verilerin analizi sonucunda; 15-19 yaş arası erkek futbolcuların WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları daha yüksek olarak belirlenmiştir. Oyuncuların oynadıkları pozisyon ile WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının yönü arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Oyuncuların oynadıkları pozisyon ile WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının yönü arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Ayrıca, oyuncuların yaş, kardeş sayısı, aile aylık geliri, spor yapma yılı, haftalık antrenman gün sayısı değişkenlerine göre; WSBSÖ'den elde edilen puan ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Anahtar Kelimeler: Yükleme, denetim odağı, başarı sorumluluğu, pozisyon, futbol.

ABSTRACT

The Determination Locus Of Control According To Possitions In Between 15-19 Ages Male Soccer Players

In this study, it is aimed to investigate the relationship between the positions played by male football players between the ages of 15-19 and the locus of control with a scientific approach in terms of internal auditing and external auditing. The main problem of the study is the way in which players perceive and interpret the concepts of success and failure as well as to determine the direction of locus of control according to positions of the players.

The universe of the study consist of academic and amateur league football clubs in Adana. The sample group consist of 174 male players between the ages of 15-19 playing football the in the academic and amateur league 2018-2019 season. Wingate Sport Responsibility Scale and athlete information form were used as data collection tools. Kruskal Wallis test was used for data analysis and Spearman correlation test was used to determine relationship. The significance value of the data was avaluated as ($p < 0.05$).

As a result of data analysis male football players 15-19 were found to have higher scores on external control weighted scores than the scores obtained from WSARS ($p > 0.05$). It was determined that there was no significant difference between the positions of the players and the mean scores obtained from the WSARS ($p > 0.05$). It was determined that there was no significant relationship between the positions of players and the locus of control according to the scores obtained from WSARS ($p > 0.05$). In addition there was no significant between the players age, number of siblings, family mounthly income, year of doing sport, number of weekly training days and mean scores obtained from the WSARS ($p > 0.05$).

Keywords: Attribution, locus of control, achievement responsibility, possition, soccer.

1. GİRİŞ

Spor; insanların, fiziksel, motorik ve zihinsel olarak performanslarını sergiledikleri kişisel ve toplumsal bir kavramdır. Sportif davranışların temelini geniş oranda performans oluşturmaktadır. Rakibini geçme, yenme, başarılı olma ve kendini ispat etme kavramları, performansın ana ögeleri olarak düşünülmektedir. Kimileri yeteneklerine bağlı olarak performanslarını yükselterek başarıya ulaşırken, kimisi de başarısız olmaktadır (1).

Sporda başarı kavramı iki yönden değerlendirilmektedir. İlkinde, sporcunun belirlenen hareketi davranışsal olarak beklenene uygun şekilde gerçekleştirme süreci, başarı (performans) olarak tanımlanır. İkincisinde, mevcut sportif faaliyetin sonucu; başarı olarak ifade edilir. Başarı; sportif faaliyetlerin yapılaş amacının farklılığına göre birbirinden farklı olarak da tanımlanmaktadır. Toplumsal alanlarda ya da okullarda gerçekleştirilen spor faaliyetlerindeki başarı kavramı ile performansın ön planda olduğu sporlardaki başarı kavramları birbirlerinden farklı olarak değerlendirilir (2).

Günümüzde, hem okul sporlarında hem de müsabaka sporlarında başarılı ve başarısız sonuçlar alınmaktadır. Sporda kazanmak sonuç açısından önemlidir. Diğer taraftan kaybetmek de söz konusudur. Ancak, alınan sonuçların sporcular tarafından hangi şekillerde algılandığına etki eden nedenler, önemli faktör olarak değerlendirilmektedir. Kazanan sporcular genelde mutludurlar. Kaybedenler ise genel olarak mutsuz olurlar. Bu durumda kaybedenler, başarısız olma nedenlerinin ortaya çıkarılmasıyla ilgili bir çaba içerisine girerler. Şüphesiz, daha sonraki müsabakaları kazanmak amacıyla önceki müsabakada hatalı olan davranışlarını belirlemeyi ve aynı hataları tekrar etmeyerek başarılı olmayı hedeflerler. Bu aşamada önemli olan sporcuların herhangi bir müsabaka sonrasında almış oldukları sonuç neticesinde (başarı ve başarısızlık) kavramlarının sporcular tarafından ne şekilde algılandığı ve nasıl yorumlandığıdır. Dolayısıyla, sporcular müsabaka sonrasında başarılı olma ve başarısız olma nedenlerini farklı şekillerde yorumlama çabası içerisine girerler. Kimi sporcuya göre, başarılı veya başarısız olma nedenleri; şans ve işin zorluğu iken, kimi sporcu için de; çaba, efor ve yetenek önemli rol oynamaktadır. Özünde bu ifadeler, içsel ve dışsal sebepler olarak değerlendirilebilir (1).

2. GENEL BİLGİ

2.1. Yükleme Kuramı ve Denetim Odağı

Yaklaşık altmış yıldan beri sosyal psikoloji araştırmacıları yükleme süreçlerinin insanlar üzerindeki etkisi ile ilgilenmektedir. Yükleme araştırmalarının, insan yaşamının hemen hemen tüm yönlerine nüfuz etmesi ve gelecekteki yaşantılarını biçimlendirmesi bakımından etkileyici olduğu düşünülmektedir. İnsanların yükleme stilleri, onların geçmiş yaşantılarının yorumlanmasını, sosyal çevrelerinde oluşturdukları anlamları ve motivasyon seviyelerini etkilemektedir (3, 4).

İnsanlar aynı zamanda, yükleme süreci içerisinde düşünce ve inançları arasındaki tutarlılığı sürdürmeyi sağlamakta ve içsel tutarsızlığın ters etkilerinden korunmaktadır. İnsanlar yüklemeyi yaşam şartlarını anlaşılabilir, tahmin edilebilir ve kontrol edilebilir hale getirmek için kullanmaktadır (5).

Algılama; Yükleme kuramının temel unsuru olarak kabul edilmektedir. Kişilere, önemli başarılarınızı neye bağlıyorsunuz? diye sordüğümüzde aslında onların algılamaları sorulmaktadır (6).

Kişinin ya da bir başkasının algılanması sosyal psikolojinin temel taşlarından biri olmuştur. Bu durumun temel nedeni sosyal davranışın analiz edilmesi sürecinde “Sosyal uyarmanın fiziksel, objektif özelliklerinin ve dinamiklerinin, subjektif özellikler ve dinamiklerden her zaman daha az anlamlı olarak kabul edilmesinden dolayı olduğu düşünülmektedir (7).

Hewstone'nun da belirttiği gibi; bireyin tepkisi ile fiziksel veya objektif geçerlilik arasında araç rolü oynayan bilişsel süreçleri tanımadan, insan davranışlarını, dolayısıyla da sosyal davranışı açıklamak zordur (8).

Bu çıkarımların ele alınıp araştırılması, sosyal psikolojik araştırmaların en etkin alanlarından biri olmuştur. Bahsedilen çıkarımlar, birçok yükleme kuramı tarafından kuramsal olarak açıklanmaya çalışılmıştır (9).

Hazelwood ve Burke (2011), yüklemeyi; kişilerin bilişsel algılama ve değerlendirmelerine bağlı durumları örneğin; bilişsel, duyuşsal veya motor görev kazanım seviyesini etkileyen ‘içsellik’, ‘güçlü diğerleri’ ve ‘şans’ı bireysel olarak açıklama, anlama ve tahmin etme çabaları olarak tanımlamıştır. Yükleme teorilerinin temel sayılığını, insanların günlük yaşamlarındaki ve çevrelerindeki

durumların onların iyi oluşlarını ve etkileşimlerini etkileyişinin bilişsel yorumlanması, bireysel olarak gelecekteki durumların anlaşılması ve tahmin edilmesinin arzu edilmesi oluşturmaktadır. Yükleme teorisi içerisinde psikolojinin kavramsal çatısını temsil eden hakim görüş; bireylerin durumları nasıl yorumladığını, açıkladığını ve böyle açıklamaların psikolojik sonuçlarını kullanmıştır. Araştırmacılar, yükleme teorilerini davranışın mutlaka gerçek nedenini göz önünde bulundurmaktan ziyade, davranış sonuçlarının algılanan nedenlerine odaklanmada kullanarak değerlendirmişlerdir (5).

Yükleme araştırmacıları, aynı zamanda kişiler arası yakın ilişkileri ve sosyal ilişkilerini yükleme perspektifinden yorumlayıp analiz ederek kişiler arası ilişkilerde kişilerin çatışma çözüm tekniklerini geliştirme, partner memnuniyeti ve bireylerin uzun ömürlü ilişkilerini yükleme süreci içerisinde incelemiştir (11).

Araştırmacılar, bilişsel temelli psikolojik teorileri, bireylerin kendileri ve çevreleri hakkındaki bilgileri nasıl seçtiklerini, depoladıklarını, anımsadıklarını ve süreci değerlendirmede kullanmışlardır. Bireylerin ise yansıtıcı deneyimlerini, davranış sonuçlarının nedenlerini belirlemede ve açıklamada kullandığı düşünülmektedir. Böylece gelecekteki sonuçlar için beklenti ortaya çıkmaktadır (5).

Bireyler kendi yükleme algılamaları içerisinde daha üstün olan kişilerden, kişiler arası ilişkilerden, çevredeki bilgilerden ve diğerlerinin, olayların sonuçları ile ilgili algılamalarından kaynaklanan dönütleri içeren seçimler yapabilir. Ancak, algılamalarını kısıtlayan dışsal kaynaklı dönütleri seçim dışı bırakabilirler (13).

Sosyal alanlardaki bireysel algılamalar ve sosyal çevrede bireyler arasındaki etkileşimin analizi, insanların olayların sonuçları ile ilgili nedenlerin algılanmasını etkilemektedir (14).

1980'lerde araştırmacılar yükleme süreçlerini spor ortamlarında 'başarı' kavramı içerisinde incelemeye başladılar. Genel olarak, spor psikolojisi araştırmacıları, sosyal psikologların yükleme tanımlama ve uygulamalarını spor ortamlarına uyarladılar. Grove ve Prapavessis (1995), spor ortamlarındaki yükleme süreçlerini başarı ve başarısızlığın nedenlerinin nasıl yorumlandığına odaklanan motivasyona, bilişsel yaklaşım olarak tanımladılar (13).

Sporcular ve antrenörler gelecekteki performansları tahmin etmek ve planlamak amacıyla performans sonuçlarını anlamayı arzu ederler. Başarısız sonuçların kötü yetenek sergilenmesine yüklenerek antrenman stratejilerinin düzenlenmesine neden

olabileceği düşünülmektedir. Ancak devam eden başarısızlıkların şans faktörüne yüklenmesinden dolayı nedensel yüklenme kavramı içerisinde farklı sonuçlar ortaya çıkacaktır. Spor psikolojisi araştırmacıları, genel olarak sporcuların performans beklentilerini ve sürdürdükleri yüklenme biçimlerinin nedenlerini belirleme amacıyla yüklenmenin motivasyonel özelliklerine yoğunlaştılar. İlâveten, araştırmacılar kazanma ve kaybetmenin yüklenme ile olan ilişkisine odaklandılar (15,17,16).

Konuyu daha değişik bir boyutta ele alacak olursak, spor alanında başarı ve başarısızlık kavramlarının oyuncular tarafından hangi nedenlere yüklendiğini bir örnekte şöyle açıklayabiliriz; Deneyimli iki voleybol oyuncusu, deneyimsiz iki oyuncuya karşı ikili müsabaka yapmak üzere karşı karşıya getirilmişlerdir. Karşılaşmanın sonucunu tahmin etmek hiç de zor olmasa gerek. Sonuçta, deneyimli oyuncular deneyimsiz oyunculara karşı müsabakayı 15-1 ve 15-3 gibi büyük bir farkla kazanmışlardır. Karşılaşmadan sonra, maçı kaybeden oyuncular, kaybetmelerinin nedeni olarak içlerinden bir oyuncunun omuzunun incinmesi ve şanssız bir günde olmaları şeklinde yorumlamıştır. Oysaki maçı kaybeden oyuncular aslında, kendilerinden daha yetenekli bir ekiple oynadıkları için, kaybetmelerinin nedenini şanssızlığa ve incinmiş bir omuza yüklemlediklerinden dolayı gerçeği kabul etmemişlerdir. Durumun bu şekilde olması, kaybeden oyuncuların bilinçaltında ego'larını korumaya yardımcı olmaktadır. Bu durum kaybeden oyuncuları daha iyi bir oyuncu haline getirmese de egolarını korumaları konusunda yardımcı olmaktadır (9).

Spor kuramcıları, başlangıçta sosyal psikoloji kuramcıları tarafından ileri sürülen nedensel yüklenme kavramını, spor alanlarında açıklama ve anlama konusunda yeni kuramlar oluşturdular ve bazı kuramları geliştirdiler. Daha yeni araştırmacılar spor ise spor alanlarında yüklenmeyi yeniden kavramsallaştırdılar (17,18).

Rees, Ingledeve ve Hardy (2005), Abramson, Seligman ve Teasdale (1978)'e dayanan 'Öğrenilmiş Çaresizlik' hipotezini yeniden formülize ederek, spor çevrelerindeki karmaşıklığı kapsayan daha çağdaş ve bilimsel bir çatı oluşturmayı önerdiler. Rees ve arkadaşlarının yeni yaklaşımına rağmen ilave araştırmalarda, yüklenme teorilerinin farklı koşullarda uygulanabilirliğini belirlemeye ihtiyaç duyuldu (5).

Öğrenilmiş Çaresizlik hipotezini ilk olarak ortaya atan Seligman ve Maier (1967), geliştirdikleri model içerisinde, kişinin davranışları ile bir sonucu kontrol altına

alamayacağını öğrenmesinin ortaya çıkaracağı sonuçlar üzerinde durmaktadır. Bu modele göre; davranışları ile belirli bir sonucu kontrol altına alamayacağını öğrenen bir kişide üç şekilde yetersizlik meydana gelecektir. Bu yetersizlikler; güdüsel, bilişsel ve duygusal olarak karşılaşılabilecek yetersizliklerdir.

Abramson ve arkadaşlarına göre (1978), bireylerin belirli olayları açıklamak için seçtikleri nedenler, nedenselliğin odağı, değişmezliği/sabitliği ve bütünselliği olarak üç boyutta ele alınabilir. Nedenselliğin odağı, içsel (örn. yetenek) ya da dışsal (örn. zor görev) boyutları içerir ve kişisel ya da durumsal etmenlere yüklemleme yapma ile belirlenebilir. Örneğin başarısızlığın içsel ve değişmez bir neden olan yetenek eksikliğine yüklenmesi kontrolsüzlüğü getirir. Bu durum kişinin kendisiyle ilgili düşük beklentiler içine girmesine neden olur ve belirli bir görevi başarma yeteneğine sahip olmadığı inancını doğurur. Yeterlilik duygusunda azalma ve sosyal karşılaştırmalara bağlı olarak gelişen kişisel öğrenilmiş çaresizliğin benlik saygını etkilediği belirtilmektedir.

Yüklemleme teorilerine sosyal çevrelerde ve spor çevrelerinde odaklanılmaya başlamasından bu yana araştırmalar yüklemleme süreçlerinin bilimsel çatısının anlaşılmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Araştırmacılar, spor psikolojisi içerisinde, sporcuların, antrenörlerin ve takımların yüklemleme süreçlerinde ana teorileri kullandılar ve uyguladılar (20).

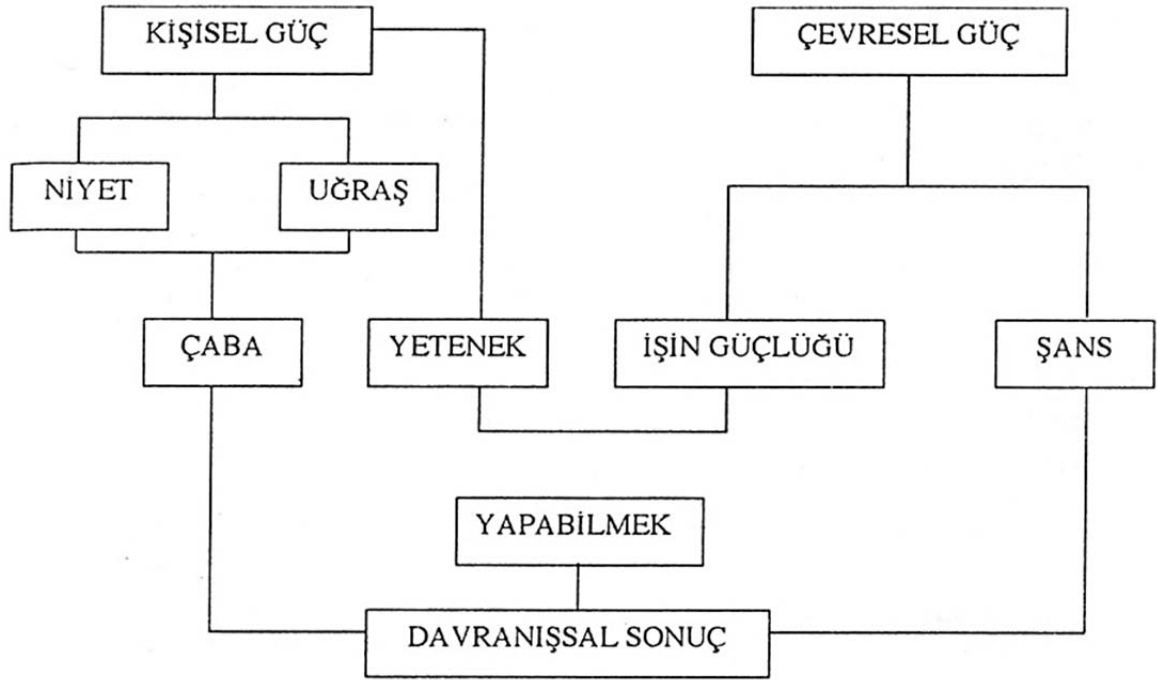
Fösterling (1988), yaygın olan tüm yüklemleme kuramlarının üç merkezi varsayım üzerinde durduğunu ileri sürdü. İlki; insanlar, nedensel durumlarla ilişkili hareket eder. İkincisi; insanlar gerçekçi yüklemleme çıkarımında bulunmaya çalışır. Üçüncüsü; bilişsellik, davranış, etki ve deneyimin merkezindedir.

2.1.1. Fritz Heider Kuramı

Heider (1944, 1958), öncüsü olduğu yüklemleme araştırmalarında, davranış nedenlerinin motivasyonel ve duygusal süreçler üzerindeki etkilerini dikkate almıştır. Heider (1958), yüklemleme süreçlerini 'Sağduyu Psikolojisi' olarak adlandırdığı kavram içerisinde davranışın gözlenemeyen nedenlere bağlanış biçimini, kişilerin yaşamlarına dengelilik verebilmek amacıyla olayları algılama ve tahmin etme çabalarına dayandırdı ayrıca sosyal çevremizi oluşturma prensiplerini ve bu çevre içerisinde yaptığımız eylemlerin rehberini oluşturdu. Heider; insanların gerçekleştirdiği

bu davranışları, kaos yaşadıkları andan başlayarak örgütlenme yaparak, değişen uyarıcıları, çevre koşullarının sabit kalan özellikleri ile ilişkilendirmeleri şeklinde değerlendirdi.

Heider (1958), aynı zamanda, sağduyu psikolojisi içerisinde eylemlerin sonuçlarının iki durumun belirlenmesine bağlı olduğunu ortaya attı; kişisel etmenler ve çevresel etmenler. Kişisel etmenler; kişinin kendisine bağlı (niyet, çaba, kapasite) iken, çevresel etmenler; kişinin dışarısında kalan (şans, kader, işin zorluğu) nedenlerdir (9).

Şekil 1. Fritz Heider'in Temel Yükleme Modeli Şeması

Heider; işin zorluğu etmenini, şans etmeninden daha önemli görmektedir. İş zor fakat başarılı ise bu, çok büyük yetenek sayesinde. Diğer taraftan, eğer birey yetenekli olmasına rağmen başarısız olmuş ise, bu durumun ana nedeni, işin zorluğunun yetenektan daha büyük olarak değerlendirilmesidir. Şans faktörü; sonucu istemli veya istemsiz bir şekilde değiştiren çevresel bir değişken olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda, birinin 'şans' diye tanımladığını, diğerinin 'yetenek' şeklinde tanımlama ihtimali olduğunu daima göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Sonuçta, ilk bakışta basit gibi algılanan şans değişkeni karmaşık olarak ortaya çıkabilir. Tüm bu değişkenler (çaba, yetenek, işin zorluğu ve şans) davranışsal bir sonuç ile bütünleşerek, bireyin sonuç üzerinde (neden) olarak yüklediği şey olarak tanımlanır (9).

Heider'in (1958), ortaya attığı, insanların çevrelerini yorumlamalarını etkileyen dokuz kavram vardır; (1) öznel çevre; bireyler çevrelerindeki göreceli durumlara tepki verirler. (2) algılama; insanlar yorumlama süreçleri içerisinde, mevcut olan çatılar ile sosyal çevrelerini ilişkilendirirler. (3) sosyal çevre; içerisindeki insanlar veya durumlar ile güçlük, deneyim veya duygulanma. (4) neden olma; insanlar çevrelerinde tepki gösterdikleri durumların nedenselliğini anlama ve açıklamada yüklemlemeye ihtiyaç duyarlar. (5) -e bilmek; değişimin muhtemelliği ile ilgili ve nedensellik ile bağlantılı; (6) deneme; değiştirmeyi denemek için özel olarak hareket etmek. (7) istemek; nedensellik ile bağlantılıdır çünkü; insanlar bir şey istediğinde onların amaçları kesin eylemler ve sonuçlara sebep olur. (8) duyarlılık; pozitif ve negatif değerlendirme, insanlar ve nesnelere ile ilişkilidir. (9) aidiyet.

2.1.2. Bernard Weiner Kuramı

Rotter ile Heider'in görüşlerini birleştiren Weiner ek olarak, tutarlılık (istikrarlı ya da istikrarsız) boyutunu getirmiştir. Weiner'e göre; Heider'in tanımladığı, yetenek, işin güçlüğü faktörleri istikrarlı iken, çaba ve şans değişebilir, bu nedenle istikrarsızdır (21).

Weiner, Heider'e ait dört ana faktörü, kendi nedensel yüklemleme şemasında bütünleştirmiştir. Yetenek tutarlı ve içsel, çaba ve efor ise tutarsız ve içsel faktörler olarak sınıflanmıştır. Yetenek ve çaba özünde, içsel ve de bireysel yapıdadır. Aynı zamanda, yetenek göreceli olarak sabit ve tutarlıdır. Efor ise, sistematik olarak değişmektedir yani tutarsız yapıdadır (1).

	DENETİM ODAĞI	
TUTARLILIK	İÇSEL	DIŞSAL
TUTARLI	YETENEK	İŞİN GÜŞLÜĞÜ
TUTARSIZ	ÇABA	ŞANS

Şekil 2. Weiner'in Nedensel Yüklemleri Sınıflandırma Şeması

Sporcunun ya da takımın müsabakayı kaybetmesi halinde, kaybetmelerinin nedeni olarak şans değişkenini görmeleri ve yüklemlerini bu değişken üzerine yapmaları sonucunda, kaybetmelerinin nedeni; dışsal ve tutarsız olarak değerlendirilir. İlaven, Weiner(1979), başka bir değişken olarak kontrol edilebilirlik kavramını öne sürmüştür. Bu boyut içerisinde yüklemleri; kontroledilebilir ve kontroledilemez olarak sınıflandırmıştır. Böylece dört kategorik sistemi kategorilendirmiştir (4).

- YETENEK : Tutarlı – İçsel ve Kontrol edilebilir
ÇABA : Tutarsız – İçsel ve Kontrol edilebilir
İŞİN GÜŞLÜĞÜ : Tutarlı – Dışsal ve Kontrol edilemez
ŞANS : Tutarsız – Dışsal ve Kontrol edilemez

Weiner'in yükleme kuramına göre; kişilerin olayları anlamak, açıklamak ve öngörmek için uğraştıkları veya çabaladıkları fikrinden hareket edilerek motivasyon kavranmaya çalışılır. Yükleme kuramı, insanların eylemlerini algıladıkları nedenler etrafında açıklamaya çalıştığını savunur. Yükleme kuramı ile ilgili yapılan araştırmaların çoğu kişilerin yükleme şekillerini ne zaman? ve ne için? tercih ettiklerini anlamaya çalışmaktadır. Bir sporcu başarısızlık nedenini devamlı olarak şans faktörüne bağlıyorsa sorumluluğu kabul etmeye karşı isteksiz olduğu görülebilir. Sporcuların genel olarak tercih ettiği yükleme tarzları onların motivasyon seviyelerini ortaya koymaktadır. İlaven sporcuların algılamalarını değiştirmelerine yardımcı olmak için başarı motivasyon seviyelerini önemli ölçüde etkiler. Bundan dolayı yükleme şekilleri, sporcuların ve bireylerin başarılarının ve davranışlarının nedenlerine bulunan atıflar ile çok yakın ilgilidir. Bazı sporcular başarısızlık nedenlerini doğuştan gelen yeteneklerinin olmamasına yüklenirler. Diğer taraftan genç sporcuların başarısızlık nedeni olarak şans veya yetersiz efor sarfetme olarak değerlendirdiklerinde ve başarılı olmaları konusunda teşvik edildiklerinde durumu değiştirmeye yönelik anlayışa sahip olurlar. Böylece daha fazla çaba harcayarak yaptığı spor dalında başarılı olma eğilimi gösterecektir (1).

2.1.3. Jones & Davis Kuramı

Uygun sonuç çıkarma teorisi; Heider (1958)'in çalışmalarının devamı olarak geliştirilen ve özel bir çaba ile kişinin başarmaya çalıştığı şey hakkında, algılayan kişinin çıkarımlarını yansıtan bir teoridir. Eğer davranışlar özgür olarak seçilmiş, beklenmedik ve istenmeyen zamanlarda da ortaya çıkıyor ise; insanlar diğer kişiler hakkında uygun sonuç çıkarma eğilimindedir. Gözlemciler, bireyin davranışlarının kendi kişisel özelliklerinden mi, yoksa durumun etkisinden mi kaynaklandığına dair gelişen durumları tanımlama gayretindedir (22).

Bir kişi, kendisinden beklenenin dışında bir ruh hali ile hareket ediyorsa, gözlemciler o kişinin hareketlerinde beklenenden daha güvenilir bilgiler elde etmektedir. Örneğin; bir gözlemci, bir kişinin saldırgan bir ruh hali ile hareket ettiğini gözlemliyorsa sonuç çıkarma teorisine göre; kişinin agresif biri olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak kişinin karakteri dışında bir saldırgan davranma durumu varsa ve uygun olmayan bir durum gözlemlendiyse, gözlemciler tarafından, kişinin davranışlarından daha fazla sonuç çıkarma eğilimi vardır. Bu kuram; gözlemcilerin yüklemleme sürecine bir bakış açısı sağlamaktadır ancak, Kelley (1967)'in yapmış olduğu çalışmalardan dolayı spor alanlarında kullanılmamıştır (24).

2.1.4. Kelley Kuramı

Kelley'in yüklemleme kuramı, Heider'in ileri sürdüğü ve insanların çevrelerini deneysel yöntemle benzeyen nedensel bir analiz aracılığıyla anladıklarını açıklayan düşünceye dayanır. Kelley (1967), insanların çoklu durumlar ile karşılaştıklarında, yaptıkları yüklemlemeleri açıklayan kapsamlı kuramı geliştirmiştir. Kelley'in genel ilkesi birlikte değişme ilkesidir: Bireyler, üç farklı boyutta neden ve etkilerin birlikte oluşumuna bakarlar. Bunlar: (1) uyaran nesne (varlık), (2) aktör (kişiler), (3) bağlam ya da durumlar (zaman ve koşullar)'dır (24).

İnsanların, bu üç bağımsız boyutta olayları kontrol ettikleri varsayıldığından buna; küp kuramı da denilmektedir. Kelley yüklemi; çevrede meydana gelen olayların değişmeyen yapısal özelliklerinin algılanması ve yorumlanmasıdır. Kelley'e göre; yüklemlemeye ulaşmak için iki farklı durum betimlenebilir. Birinci durumda, yüklemlemede bulunan kişi çeşitli kaynaklardan bilgiler almakta ve gözlenen sonuç ile

olası nedenlerin birlikte değişmesini algılayabilmektedir. İkinci durumda ise, bilgi tek bir gözlemden gelmekte, yüklemlemede gözlenen davranışın nedenlerini oluşturan bir takım etmenleri dikkate almak gerekmektedir. Sonuçta, Kelley'in birlikte değişme ilkesi, Heider'in birlikte değişme ilkesi gibidir; kişinin yapacağı, bütün bu bilgiler açısından tutarlılık ve düzenliliklere bakmaktır. Eğer, kişi, belli bir olayı değişmez olarak, belli koşullar takımı ile birlikte görüyorsa, olayı hangi nedene yükleyeceğini bilir. Bu durumda, kişinin aradığı belli koşullar takımı ve değişmez etkidir. Kelley'in kendi deyimi ile değişmezlik; "etkinin görülüp görülmeyeceğini belirleyen koşulların düzenli bir birlik içerisinde değişmesidir". Böylece Kelley'in kuramı, insanların nesnel yüklemeler yaparken bu nedensellikleri üç çeşit bilgi ile sonuçlandırma esasına dayanır. Bunlar: farklılık bilgisi, fikir birliği bilgisi ve tutarlılık bilgisidir. Birlikte değişme ilkesi, Kelley kuramının temelini teşkil eder. Verilerin eksik olması durumunda yüklemeler, tek bir gözleme dayanacak nedensel şemaların kullanılmasıyla yapılmaktadır. Bu nedensel şemalar, belirli nedensel kategorilerin aralarında etkileşerek belirli bir sonucun doğmasına ilişkin inançlardır (8).

2.2. Denetim Odağı (Locus of Control) Kavramı ve Tanımı

Weiner, Heider'in dört temel faktörünü alarak onları, tutarlılık ve denetim odağı olarak iki ana nedensel boyutta yapılandırdı. Denetim odağı; kişisel olarak bireyin kontrolüne ilişkin inancını gösteren psikolojik bir yapıdır. İç denetimli bireyler kendi davranışlarının, sonuca etkide bulunduğuna inanırlarken, dış denetimliler de sonuçları, şans, kader ve rakipler gibi dış faktörlere yüklemleyenlerdir (9).

Rotter tarafından ileri sürülen denetim odağı kavramı sosyal öğrenme kuramını temel almıştır. Sosyal öğrenme kuramına göre; davranış sonuçlarının başarı ya da başarısızlık olacağı ile ilgili beklentiler, gerçekleşen sonuçları ve oluşumu sırasındaki psikolojik sorunların bir işlevidir (25).

Rotter (1954), olayları kendi denetimleri altında tuttuğuna inananlar ve inanmayanlar olmak üzere iki tip insan modelini birbirinden ayırmıştır. Daha farklı bir ifadeyle; başarı veya başarısızlığın kaynağını birey kendi içinde ya da dışında algılayabilir. Bu gücün kaynaklandığı yere 'Denetim Odağı' adı verilmektedir. Denetim odağı algısı, ödül ve cezaların birey tarafından mı yoksa bireyin dışındaki bir takım nedenler tarafından mı kontrol edildiğine dair genel bir beklentidir. Öğrenme ilkesine

göre; “ödül ile pekiştirilen bir davranış, benzer koşullarda yinelenme eğilimindedir”. Kişi kendisinde geliştirilmek, kalıcı hale getirilmek ve öğretilmek istenen davranışı önceden belirleyecek, sonra da gerçekleştirdiği davranış sonucunda ödül sahibi olacaktır. Fakat, kimilerine göre pekiştireç veya ödül olarak değerlendirilen bir durum kimileri tarafından farklı şekillerde algılanarak farklı tepkiler ortaya çıkaracaktır (26).

Denetim odağı, tek başına bir pekiştireç olmaktan ziyade bireyin davranışlarının sıklığını kontrol eden pekiştireçlerin nelere yol açtığına yönelik inanç ve beklentilerini ifade eden bir yapıdır (27).

Sosyal öğrenme kuramında; davranışın tekrar etmesi sürecinde, pekiştireçler ile bireysel gereksinimler önemli yer tutmaktadır. Kuram’da; iki farklı psikolojik durumu, benzer şekilde algılayan bireyin, aynı türde sonuçlara yönelik beklentisi durumunda bireyin her iki durumla ilgili beklentisini genelme eğiliminde olacağı belirtilmektedir. Eğer, birey yaptığı davranış ile pekiştireç arasında olumlu türden bağ kuruyorsa, büyük olasılıkla davranış tekrar edecektir, Sosyal öğrenme kuramına göre; bu durum belirli davranışların öğrenilip, kalıcı hale getirilmesine aynı zamanda insanların gelecekte birbirine benzer durumlar karşısında gerçekleştirecekleri davranışların tahmin edilmesini sağlayacaktır (21).

Rotter (1966), yapmış olduğu araştırmasında; “Belli bir davranıştan sonra gelen pekiştirecin, birey üzerinde yapmış olduğu etki; sadece bir tepki güçlendirme süreci değildir. Bu; bireyin, ödül ve davranışı arasında bir nedensellik bağı algılayıp algılamadığına bağlı olarak değişebilen bir etkidir” şeklinde açıklamıştır.

Phares (1974)’e göre; bireyler, şahsi tercihleri veya geçmiş yaşantılarına bağlı olarak buldukları çevreye öznel olarak tepkide bulunurlar. Bundan dolayı, uyarıcıların nesnel özelliklerinin bilinmesi yeterli olmaz. Bireylerin, bunu ne şekilde yorumladığının dikkate alınması gerekmektedir (21).

Rotter; bir kişinin davranışının, yalnızca insanın doğası ve pekiştireçler tarafından değil, kişinin belirlenen hedeflere yönelik beklentileri tarafından da oluştuğunu ifade etmektedir. Bireylerin beklentilerine bağlı olarak; belirli bir davranış sonucunda başarılı bir deneyim elde edilmesi sonucunda kişilerde gelecekle ilgili olumlu beklentiler oluşur. Başarısız bir deneyim sonucunda ise başarı ile ilgili beklentiler azalma eğilimi gösterir (28).

Denetim odağı algısı nedensellik belirtme ve sorumluluk yükleme ile ilgili görülmektedir. İç denetimliler yaptıkları işin beceriye dayalı taraflarına vurgu yaparak başarılarının nedeni olarak kendi davranışlarını göstermektedir. Dış denetimliler ise, başarısız sonuçların nedeni olarak şans faktörünü ve koşulları algılamaktadır. İç denetimliler, çalışmaları sırasında dikkat dağıtıcı uyarınları suçlamaya daha az eğilimli iken, kazaların sorumluluğunu bireysel olarak kendilerinde aramaya daha çok eğilimli olarak görülmektedir (26).

Bir kişilik boyutu olarak ele alınan denetim odağı yönünden bireylerin birbirlerinden anlamlı olarak ayırdıkları yapılan birçok araştırma ile belirlenmiştir. Araştırmalar, dış denetimlilere göre iç denetimli bireylerin entellektüel ve akademik etkinliklere daha çok zaman ayırdıklarını, akademik başarılarının daha yüksek olduğunu yarışma şartlarında üstün başarılı olduklarını toplumsal olaylarda daha aktif rol oynadıklarını göstermektedir. Ayrıca iç denetimlilerin dış denetimlilere göre olumsuz durumların etkilerine daha çok direnen, bireysel özgürlükleri sınırlandırıldığında güçlü bir şekilde tepki veren kendilerini etkili, güvenli ve bağımsız kişiler olarak algılayan, olumlu benlik kavramına sahip atılgan ve girişimci bireyler olduklarını göstermektedir. Buna karşılık yapılan araştırmalar göstermiştir ki; dış denetimliler çevre üzerinde etkilerinin olmadığına, olayları kontrol altına alamayacaklarına ve sonucu etkileyemeyeceklerine inandıklarından dolayı daha kaygılı, kuşkucu, pasif ve dogmatiktirler. Aynı zamanda araştırmalar, dış denetimlilerin hem kendilerine hemde başkalarına güven sorunu yaşayan, kendini tanıma konusunda yetersiz, toplumsal kabul ihtiyaçları az olan, saldırgan özellikte ve savunma mekanizmalarını kullanmaya daha çok eğilimli olduklarını göstermiştir (29).

Bireyde denetim odağı eğilimlerinden birinin ağırlık kazanmış olması, bireyin yaşamda karşılaştığı durumlarda davranışsal seçimlerden hangisini seçmesi gerektiği konusunda etkili olacaktır. Örneğin; bir sporcu, müsabaka sonucunda elde edeceği başarının veya başarısızlığın göstermiş olduğu çabayla ilişki olmadığını algılıyorsa, müsabaka sonucunu, sadece yarışmayı değerlendirenlerin insiyatifine ve dış koşullara bağlıyorsa, sporcu yaptığı antrenmanlarda çalışma veya çalışmama seçeneklerinden güçlü olasılıkla ikincisini seçecektir. Davranış sonuçlarına yönelik beklenti farklılıkları, insanların benzer durumlar karşısında farklı şekillerde davranmalarına neden

olmaktadır. Yapılan tüm bu çalışmalar, denetim odağına ilişkin inançların, kişilerin davranışları üzerinde oldukça etkili olduğunu göstermektedir (26).

Denetim odağı karar verme davranışını doğrudan etkileyen bir kişilik özelliğidir ve denetim odağının gelişiminde, ergenlik dönemi büyük önem taşır. Çünkü bu dönemde ergen bireylerin iç ya da dış denetimli olmalarına bağlı olarak karar verme sürecinde sergileyeceği davranışlar da farklılık gösterebilmektedir. İç denetimli bir ergen birey aldığı kararlar üzerinde kendi etkisi olduğunu bilincindedir ve vermiş olduğu kararların sorumluluğunu üstlenmiştir. Dış denetimli bir ergen birey ise, şansın ya da kendisi dışındaki insanların yaşantısını kontrol ettiğine inandığı için karar vermeyi düşünmeyebilir (30).

İç denetimli bireyler yapacakları işi gözden geçirmeye, karar vermeye ve başarı elde etmek için çaba sarf etmeye daha çok zaman ayırmaktadır. Başarılı olmalarına yardımcı olacak, yaptıkları işe ya da karşılaştıkları sorunlar ile ilgili çözüm ile ilgili ipuçlarını daha iyi seçerek kullanırlar (26).

2.2.1. İç Denetim Odağı

Denetim odağının içten denetim ucuna yakın olan bireyler, yaşadıkları olayların, etraflarında olup bitenlerin kendi denetimleri altında olduğuna ve yaşantılarını istedikleri yöne doğru yönlendirebileceklerine inanmaktadırlar. Başarısız olmalarının nedeni olarak dış faktörleri göstermeden sorunu kendi davranışlarında arayabilmektedir. Kendi düşüncelerine değer verirler ve diğer insanların baskılarına boyun eğmeden kendi kararlarını alıp uygulayabilirler. Karar vermeden önce çok yönlü ve olayların sonuçlarını düşünerek karar verirler. İç denetimli bireyler işlerini severek yaptıklarından dolayı daha verimli olurlar. Sorumluluklarının bilincinde olan, güvenilir ve davranışlarında uyumlu olan bireylerdir (25).

İç denetim odağına sahip bireyler, gelecekteki davranışlarını belirleme konusunda kendilerine katkıda bulunacağına inandıkları çevresel uyaran veya değişikliklere dış denetim odağına sahip olan bireylerden daha fazla duyarlı tutum sergilerler. Çevresel şartları değiştirmeye yönelik daha önemli adımlar atarlar. Yetenekleri doğrultusunda başarılı veya başarısız olma konusunda sonuçlara daha çok önem verirler. Ayrıca, iç denetim odağına sahip bireyler yaşamları ile ilgili herhangi bir konuda mutsuz olduklarında, bu durumu kendi çabalarıyla değiştirebileceklerine

inanırlar. Dış denetim odağına sahip bireyler ise, yaşamlarını yönlendirme konusunda tam anlamıyla çaresizlik içerisindedir ve yaşamlarında sahip oldukları bazı ödüllerin kendi çabaları dışında gerçekleştiğine sadece doğru zamanda doğru yerde olmaktan kaynaklanan rastlantısal bir durum olduğuna inanmaktadırlar (31).

2.2.2. Dış Denetim Odağı

Bir pekiştirme kişi tarafından bazı davranışlarını takip eden ancak, başlangıçta kişinin davranışına bağlı olmadan mevcut olarak algılandığında bu durum tipik olarak; şans, kader olarak algılanmaktadır. Veya onu çevreleyen büyük, karmaşık güçler nedeniyle tahmin edilemez şekilde algılanır. Bir olay ya da durum kişi tarafından bu şekilde algılandığında inanış şekli dış denetim şeklinde tanımlanır (32).

Dış denetimli bireyler, yaşadıkları toplumun kurallarına uymayı görev olarak görmektedirler. Davranışlarını belirleme sürecinde, 'başkaları ne der'? düşüncesinden hareket ederek belirleyebilmektedirler. Ayrıca başkalarının baskılarına yenik düşmektedirler. Çoğu zaman kendi mutluluklarını başka birine (anne, baba, eş) bağımlı olmakta ve onları mutlu etmekte bulabilmektedirler (33).

İç denetim odağına sahip bireyler, amaçlarına ulaşma olasılığı ile göstermiş oldukları çaba ve deneyimlerinden ders çıkarma yeteneği arasında doğru bir ilişki olduğuna inanarak kendilerine zor hedefler belirlemektedirler. Dış denetim odaklı bireyler ise, gösterecekleri çaba ile sonuç arasında bir bağlantı olduğuna inanmamaktadır. Yaşamlarında meydana gelen önemli olayların nedeni olarak şans faktörünü görme eğilimindedirler (34).

2.2.3. Denetim Odağını Hazırlayan Ön Koşullar

2.2.3.1. Episodik Ön Oluşturucular

Bu ön oluşturucular, çok sevilen bir kişinin ölümü. Maden kazası, bir deprem veya toplu felaketler gibi devam eden kazalar serisi olarak, zamanda sınırlı şekilde meydana gelen ve büyük önem taşıyan ani olayları kapsamaktadır. Mc Artur (1970), bir episodik değişme örneğinde; genç insanlar oldukça büyük bir miktarı kapsayan parasal ikramiyeyi ya da piyangoyu kıl payı ile son anda kaybetmeleri sonucunda dışsal denetimli olma eğilimi göstermektedirler. Gorman (1958), yapmış olduğu başka bir araştırmada da Amerika Birleşik Devletlerinde 1968 seçimlerini kaybeden demokrat

yapıdaki öğrencilerin, seçimi seçimi kaybettikten sonra daha dışsal denetimli olmaya eğilim gösterdiklerini saptamıştır. Episodik değişimler genellikle çok az bir pratik anlama sahiptir çünkü insanların olayın etkisi geçtikten bir süre sonra eski içsellik ya da dışsallık durumlarına dönmeleri söz konusudur (1).

2.2.3.2. Birikimli (Cumulative) Ön Oluşturucular

İçsel ve dışsal kontrol eğiliminin ilerleyişine etki eden sürekli faktörlerle ilgili çok az araştırma yapılmıştır. Birikik ön oluşturucular üç önemli faktörle açıklanmıştır. Birincisi; sosyal ayırım, ikincisi; uzun süren fiziki rahatsızlıklar ve üçüncüsü; ailenin çocuk yetiştirme pratiği. Ailenin çocuk eğitimine ilişkin faktörün temeli daha derinde olan bir faktördür. Aile çocuk ilişkisinin doğrudan gözlenmesi gerekir. Yeni doğan bir bebek çaresiz durumdadır, kendi yaşamı üzerinde bir denetim kuramaz, her şeyi ile bakıcısına bağımlıdır. Diğer bir anlatımla, bebek tamamen dış denetimlidir ve öyle olmak zorundadır. Ne var ki büyüdükçe denetim odağının, dış denetimlilikten iç denetimliliğe doğru bir değişim göstermesi beklenir. Bunun böyle olması doğal bir olgudur. Diğer bir ifadeyle; bireylerin denetim odağı ile ilgili beklentileri, içinde buldukları koşulların bir işlevi olarak değişme eğilimindedir. Dış denetimlilikten iç denetimliliğe doğru bir değişim genellikle bireysel yeterlilik ve etkililik duygularını güçlendiren şartların ve olayların bir işlevi olarak görülmektedir. İçten denetimlilerin zaman zaman işlerinin kötü gittiği, şanslarının gülmediği, umutlarının boşa çıktığı sorunlu durumlarda iç denetimlilikten dış denetimliliğe doğru bir kayma gösterebilmektedir (1).

2.3. Denetim Odağı Sportif Performans İlişkisi

Tüm yaşam alanlarında olduğu gibi spor alanında da kazanma veya kaybetme başarı ve başarısızlık kavramlarının en belirgin sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, sportif performans davranışı ve başarı motivasyonu kavramları birbirleriyle ilişkilendirilmektedir. Denetim odağı kavramı, başarı motivasyonunu öngörebilen bir yapıya sahip olduğundan dolayı, sporcunun başarısını öngörebilecek değişkenlerden birisi olarak düşünüldüğünde, spor alanında başarı ve başarısızlığın sporcular tarafından nasıl yorumlandığını, kendilerinden duyarak bu alanda daha kısa yoldan bilgiye ulaşılabileceği düşünülmektedir. Farklı bir ifadeyle; sporcuların olayları

nasıl yorumladıklarını (başarılı-başarısız sonuçları nasıl algıladıklarını) ortaya koymak denetim odağının diğer tüm yaşam alanlarında olduğu gibi spor alanında da başarıyı öngörme gücünün olduğunu göstermektedir. Başarı ve başarısızlık nedenlerinin, sporcular tarafından nasıl algılandığının bilinmesi, sporcuların bir sonraki müsabakada daha başarılı olmak amacı ile ortaya nasıl bir performans sergileyeceklerini öngörebilmek için faydalı bilgiler sağlayacaktır. Başarı ve başarısızlık bireysel sporlarda kişilere, takım sporlarında ise, tüm takıma bağlı olduğundan dolayı spor alanında yapılan çalışmalar farklı boyutlarda ele alınmıştır. Takım sporlarında performans toplu olarak bir sonuca bağlı olduğu için bir takım oyuncusunun kötü performansına rağmen takım başarılı olabilir. Bireysel sporlarda ise, kötü performansın nedeni takım arkadaşlarının ya da takımın kötü performansı anlamına gelmez. Takım sporlarında elde edilen başarısız sonuçlar çoğu zaman takım içinde görev yapan diğer oyunculara yüklenirken, bireysel sporlarda böyle bir durum söz konusu olamayacağından dolayı başarısızlık daha farklı nedenlerle yorumlanmak zorundadır (1).

2.4. Spor Alanında Başarı – Başarısızlığa İlişkin Araştırma Modelleri

Weiner tarafından ileri sürülen, başarının yüklemlediği alanlara ilişkin, başarının yüklememesi kuramı spor alanlarına da uyarlanmıştır. Spor alanındaki başarı ve başarısızlığın nedenlerini araştıran çalışma da temel alınmıştır (35).

Weiner'in kuramını temel alarak, birçok model geliştirilmiştir (1).

2.4.1. Mc Hugh-Duguin ve Frieze Modeli

Bu model; üç boyutlu şema olarak da adlandırılmaktadır. Weiner'in iki boyutlu şeması olan, içsellik, dışsallık ile kararlılık, kararsızlık boyutlarına ek olarak, kontroledilebilirlik, kontroledilemezlik boyutları da ilave edilerek üç boyutlu şema oluşturulmuştur. Sporcular, yarışma sonucunda sergilemiş oldukları performanslarının (başarı başarısızlık) nedenini bu üç boyutta belirtilen nedenlere yüklemektedir.

TUTARLI

TUTARSIZ

AMAÇLI	AMAÇSIZ	AMAÇLI	AMAÇSIZ
DENEYİM ANTRENMAN (İÇSEL)	BİREYİN DOĞAL YAPISI YARIŞMA SEVİNCİ (İÇSEL)	İYİ BİR SONUÇ İSTEĞİ İYİ BİR ZAMAN İSTEĞİ (İÇSEL)	RUHSAL YAPI BEDENSEL YAPI (İÇSEL)
ANTRENÖR ÇEVRENİN DESTEĞİ (DIŞSAL) TEŞVİK	GÖREVİN ÖZELLİĞİ (DIŞSAL)	RAKİBİN PERFORMANSI TEZAHÜRAT (DIŞSAL)	ŞANS/ŞANSSIZLIK YARIŞMA ORTAMININ KOŞULLARI (DIŞSAL)

Şekil 3. Mc Hugh – Duguin ve Frieze Modeli

2.4.2. Nitsch ve Allmer'in Başarı ve Başarısızlığa İlişkin Sınıflandırma

Şeması

Bu sınıflandırmaya göre;

Şekil 4. Nitsch ve Allmer'in başarı ve başarısızlığa ilişkin sınıflandırma modeli

Nitsch ve Allmer (1976) yapmış oldukları sınıflandırma şemasını, iki ana bölüme ayırarak sporcuların başarı ve başarısızlık nedenlerini araştırmışlardır.

2.4.2.1. İçsel ve Kontrol Edilebilir Nedenler

Sporcu ile ilgili ve içsel nedenleri kapsayan faktörlerden oluşmaktadır. Özünde yetenek ve çabayı gerektiren; kuvvet, sürat, dayanıklılık, teknik, taktik ve sporcunun antrenmanlara devamlılığı ile yarışma anlayışı ve yarışma hırsını içermektedir. Sporcu tüm bu özellikleri, kendi içinde taşımaktadır. Performans yeteneği ile performans hazırlığını geliştirmek kendi elinde olup, yeterli bir çaba harcamasına bağlıdır (Hasırcı 2000).

2.4.2.2. Dışsal ve Kontrol Edilemeyen Nedenler

Yarışmanın yapıldığı ortamın tamamını kapsayan bu nedenler; sporcunun içinde bulunduğu çevre, organizasyon, zaman, iklim, zemin ve müsabakanın yapıldığı ortam ile sporcunun dışındaki faktörlere bağlı ortam koşullarını(seyirciler, taraftarlar ve rakip) içermektedir. Tüm bu faktörler dışsal olup kontrol edilmesi, sporcunun tamamen dışındadır (1).

2.5. Sporda Denetim Odağına İlişkin İlkeler

- Sporcuların başarı veya başarısızlık ile ilgili sonuçları değerlendirmek amacıyla seçmiş oldukları yüklemleme şekilleri, sporcuların motivasyon durumları ile ilgili sonuçları da ortaya çıkarır.
  - İçsel ağırlıklı denetim odağı, dışsal ağırlıklı denetim odağı yerine tercih edilmelidir.
  - Sporcuların başarı veya başarısızlık hakkında yapmış oldukları yüklemleme tarzları, sporcuların duygu durumları ile yakından ilişkilidir.
  - Uyuşum ilkesine göre; diğerlerinin performansıyla bir olan sonuçlar genellikle dışsal yüklemlemelerle, aynı olmayan sonuçlar ise içsel yüklemlemelerle sonuçlanır.
  - Sporcular, beklenen sonuçlara yanıt olarak istikrarlı yüklemmeleri, beklenmeyen sonuçlara ise, istikrarsız yüklemmeleri gösterir.
  - Başarısızlığı, içsel-istikrarlı nedenlere yüklemlemek, sporcunun kendine olan saygısını zedeler.
  - Başarıyı, yetenek gibi içsel-istikrarlı nedenlere yüklemlemek sporcuların kendine olan güveni için yararlıdır.

- İçsel motivasyona, dışsal ödüllerin daima katkıda bulunduğu düşüncesi artık önemini yitirmiştir.
- Sporcuların bir etkinlikte yer almasını dışsal nedenlere yüklemeye yönelten dışsal motivasyon, içsel motivasyonu azaltır.
- Sporunun mükemmelliğini gösteren ve ileride onu sportif etkinliklere katılmaya iten bir kavram olarak aldığı övgü, kupa gibi dışsal ödüller, içsel motivasyonu artırır (37).

2.6. Kazanma ve Kaybetme Durumunda Denetim Odağı

Kazanma ve kaybetme durumlarında yapılmış denetim odağı ile ilgili çalışmalarda, yapılan spor çeşidine göre birtakım farklılıklar olabileceği belirtilmiştir. Sonucu objektif şekilde değerlendirilen ve ölçülen spor branşları ile kazanma ve kaybetme durumlarına jüri ve benzeri kişilerin karar verdiği sübjektif spor branşlarında sporcuların yüklemeye yapıları birbirlerinden farklılık gösterecektir. Sporcular, sübjektif olarak değerlendirilen spor branşlarında (jimnastik, artistik patinaj vb.) alınan sonuçtan daha az sorumluluk hissi duyabilirler. Dolayısıyla sporcularlar, yüklemeye şekillerini dışsal faktörlere yapabilirler. Objektif olarak değerlendirilen spor branşlarında (atletizm, yüzme, takım sporları vb.) ise daha farklı durumlar oluşabilir ve bu branşlardaki sporcular alınan sonuçlar karşısında daha fazla sorumluluk hissi duyabilirler. Bununla birlikte, yüklemeye türlerinde iç denetim, tutarlı ve denetlenebilir faktörler ön plana çıkabilir (38).

2.7. Denetim Odağı Konusunda Yapılmış Çalışmalar

Denetim odağı yapısı, Rotter (1954)'ın Sosyal Öğrenme kuramından geliştirilmiştir. Bu yapının popülerütesi, Rotter'in öğrencilerinin ölçekler geliştirmesi ve kişiler içi değişkenleri çalışmaları ile kazanılmıştır. Denetim odağına ilişkin ilk çalışmalar, verilen her hangi bir görevde bireyin başarısına ilişkin beklentilerini etkilemede yetenek ve şans faktörlerinin etkilerini araştırmıştır. Bunlar, kişinin olayların kendisi tarafından denetlenip denetlenmediğine dair beklentisinin, ona yaptırılan bir işe ilişkin yönergelerle ayarlandığı çalışmalardır (39).

Denetimin nereden kaynaklandığına ilişkin inanç ya da beklentilerin davranışı etkilediği görüşünü destekleyen ilk çalışma Phares (1957), tarafından yapılmıştır. Bu

çalışmanın sonuçlarına göre; eğer bir problem becerilere dayalı olarak çözülebilecek gibi algılanır ise, denekler o sorunla ilgili geçmiş deneyimlerini gelecekteki başarı ya da başarısızlıklarını değerlendirmede ciddi olarak kullanırlar. Yalnız çabaların sonucu şansa bağlanırsa, bireyler geri bildirim görmezlikten gelerek şansa dayalı biçimde davranırlar (43).

Denetim odağı ile ilişkisi kurulan ilk değişkenlerden biri uyma davranışı olmuştur. Bu konu ile ilgili Crowne ve Liverant (1963)'ın Asch tipi deneyinde; dış denetim ağırlıklı kişilerin, grubun yanlış düşünce ve inanışlarına iç denetim ağırlıklılardan daha çok uydukları ve gruptakilerin yargılarının doğruluğuna kendi yargılarına olduğundan daha çok inandıkları gözlemlenmiştir. İç denetim ağırlıklı kişilerin ise, dışarıdan gelen baskılara boyun eğme konusunda daha az eğilimli oldukları ve kendi yargılarına daha fazla güvendikleri saptanmıştır.

Diğer çalışmaların sonuçlarına göre; iç denetimliler, kendileri için olumsuz anlam taşısa bile, dış denetimlilerden daha fazla bilgi edinmektedirler. Seeman ve Ewens (1962), Lefcourt (1976), Phares (1976), Strickland (1977) yaptıkları araştırmalarda, denetim odağı ile başarı arasında bir ilişki bulan ilk ve en önemli araştırmalardan biri olarak Coleman raporunu göstermektedirler. Coleman ve arkadaşları, yaptıkları araştırmada Amerika Birleşik Devletlerinde beyaz olmayan çocuklar için başarının en güvenilir bir biçimde, çocuğun başarısının ne ölçüde kendi çabalarına bağlı olduğu inancının ölçülmesine gidilerek kestirilebileceğini göstermiştir. Genel olarak dış denetimlilik ile okul başarısı arasında doğrudan bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

İç denetimli kişiler, yalnızca zihinsel ve edimsel anlamda daha fazla çalışma eğilimi göstermekle kalmamakta çabalarına karşılık daha iyi notlar elde etmekte ve anlık doyumları engelleyerek daha değerli sonuçlara ulaşabilmektedirler. Strickland (1978) denetim odağına ilişkin araştırmasında, olayların kendi davranışına bağlı olduğuna inananların hoş olmayan yaşam ortamlarını değiştirmede daha ısrarlı olduklarını, buna karşılık, olayları kendi davranışlarıyla ilgili olarak algılamayıp şans ve kader gibi kendilerinin dışındaki güçlere yüklemleyenlerin ise, daha az girişimde bulduklarını belirtmektedir (44).

Phares (1976), yaptığı araştırmada ise, i denetimlilerin daha çok kişisel sorumluluk yüklediklerini ve sorunların çözümünde gerekli bilgileri toplama ve ayıklama sürecinde daha etkili olduklarını ileri sürmektedir (42).

Franklin (1963), araştırmasında; ev ödevinin yapılması için harcanan zaman ile denetimi algılama arasında bir ilişki bulmuştur. Buna göre; ev ödevinin tamamlanması için ayrılan süre ile i denetimlilik arasında olumlu bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Başarı ve başarısızlıklarını dış güçlere bağlayanların başarılı olmak için çaba harcamaya çok az nedenleri olmaktadır. Mc Ghee ve Crondall (1969)'a göre; kopya çekerek iyi not almanın yolunu bulan dış denetimli bir öğrencinin, ders çalışma gibi bir çabası olmayacaktır. Başarılı bir sonuç almak için 'nasılsa şansım iyi gider tekrar kopya çekebilirim' diyerek sonucu şansa dolayısıyla dış faktörlere bırakarak çalışmayı ihmal eden kişilere sık sık rastlanmaktadır.

Yapılan tüm bu çalışmaların ışığında, i ve dış denetime inanmanın kuşkusuz bireylerin öğretim ve eğitime bağlı olduğu söylenebilir. İnanç farklılıkları, insanları olaylar karşısında farklı tepkiler göstermeye yönlendirmektedir. Dış denetimli bireylerin kendilerine güvenlerinin derecesi başarısız bir olaydan sonra düşme, başarılı bir olaydan sonra yükselme eğilimindedir. İ ve dış denetim eğiliminde olanlar arasında, çevreye egemen olma bakımından da önemli farklar vardır. İç denetim eğilimli olanlar dış denetim eğilimli olanlara göre çevrelerini daha çok kontrolleri altında tutmaya çalışır ve olayların kendi istekleri doğrultusunda gelişmesi için çaba sarf ederler (43).

2.7.1. Türkiye'de Denetim Odağı ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Türkiye'de denetim odağı ile ilgili bir araştırma, Mehmet ÖZYÜREK (1983) tarafından gerçekleştirilmiştir. İlkokul öğrencileri ile yapılan araştırmada; ilkokullarda normal öğrenciler ile ortopedik engelliler okulunda ortopedik engelliler ile öğrenim gören engelli öğrencilerin kişilik gelişimleri ve benlik kavramları ile denetim odaklarının şekillenmesi konusunda olgusal olarak bilgiler elde etmek amacıyla yapılmıştır (1).

Araştırma sonucunda; normal öğrenciler ile öğrenim gören engelli öğrencilerin davranışlarını denetleyen güç olarak kendilerinin dışındaki nedenlere yüklemlediklerini, normal öğrencilerden ayrı öğrenim gören engelli öğrencilerin davranışlarını belirleyen olayları kendi çabalarına yüklemlediklerini ortaya koymuştur (46).

Dönmez (1985), araştırmasında bazı toplumsal durumların algılanması üzerinde denetim odağının etkisini incelemiştir. Rotter 'ın (1966) denetim odağı araştırmaları ile kendi araştırma bulguları arasında paralellik olduğunu savunan araştırmancının amacı, belirli toplumsal durumların rahatlık ve değiştirme isteği açısından algılanmasında denetim odağının etkisini belirlemektir.

Araştırma sonucunda, genel olarak rahatsız edici bulunan, dengesiz tartışmalı, itici ve olumsuz durumların içten denetimli bireyler tarafından daha fazla değiştirilmek istendiğini, içten denetimli deneklerin kişilerarası bozuk olan ilişkileri düzeltmek için girişimde bulunmaya eğilimli olduklarını ortaya çıkarmıştır. Kısacası denetim odağı toplumsal durumların ve kişilerarası ilişkilerin gerçekçi bir biçimde algılanıp yeniden düzenlenmesinde etkili olmaktadır (26).

Dönmez (1985), yapmış olduğu başka bir araştırmada; denetim odağı, kendine saygı ve üç değişken ile çevre büyüklüğü, yaş ve aile ortamının demokratik veya otoriter olarak algılanması durumuna bağlı olarak denetim odağı ve kendine saygı kavramları iki kişilik boyutu olarak incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler, denetim odağı ve kendine saygı kavramlarının çevre büyüklüğü değişkeninden etkilendiği saptanmıştır.

2.8. Denetim Odağı Sportif Performans İlişkisi

Bir sportif karşılaşma sonucunda elde edilen başarılı ya da başarısız sonuçlar sporcu, öğrenci ve beden eğitimi öğretmenleri tarafından her zaman ilgi çekici olmuştur.

Tüm diğer yaşam alanlarında olduğu gibi bu alanda da kazanmak veya kaybetmek başarılı ve başarısız olmanın somut belirtisi olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, sportif performansın başarı motivasyonu ile ilişkili bir davranış şekli olduğu kabul edilmektedir. Denetim odağı başarı motivasyonunu öngörebilen bir yapıya sahiptir. Bu yüzden spor alanlarında başarı ve başarısızlık kavramlarının sporcular tarafından nasıl algılandığını kendilerinden dinleyerek ihtiyaç duyulan bilgilere kısa yoldan ulaşılabilir. Diğer bir ifadeyle; sporcuların olayları nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmak denetim odağının sportif alanda da başarıyı öngörme etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu alanda yapılmış çalışmalara bakıldığında denetim odağının başarıyı öngörmedeki gücünü anlamak daha kolay olacaktır. Farklı spor alanlarında yüklemleme kuramının araştırılması ile ilgili farklı hipotez ve kuramlar geliştirilmiştir.

Tüm bu yaklaşımlarda ana hedef, herhangi bir yarışma sonucunda başarı ve başarısızlığı etkileyen faktörlerin sporcu ve antrenörler tarafından algılanış şeklini belirlemektir. Başarı ve başarısızlığa neden olan faktörlerin sporcular tarafından nasıl algılandığının anlaşılması sporcuların gelecek yarışmalarda başarılı sonuçlar almak için ortaya koyacakları performansın öngörülmesi adına faydalı bilgiler elde edilmesine katkı sağlayacaktır (1).

2.9. Spor Alanlarında Denetim Odağı ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Spor alanında yapılmış çalışmalar oldukça yenidir. 15-20 yıl önce yapılan araştırmalarda, bir motor aktivite sonucunda elde edilen verimin nedenlerini araştıran çok sayıda farklı yaklaşım öne sürülmüştür. Sportif performans ile yüklemleme ve denetim odağı üzerinde yapılmış bilimsel araştırmaların çoğunda Weiner ve arkadaşlarının geliştirdiği kuramdan yola çıkılmış ve buna bağlı olarak yeni yaklaşımlar geliştirilmiştir (1).

Weiner'ın (1971), iki boyutlu şemasına göre; bireylerin başarı ve başarısızlık nedenleri yetenek, çaba, işin güçlüğü ve şans gibi dört temel faktöre bağlıdır. İlk ikisi kişiye bağlı yani içseldir. Diğer iki faktör ise dışsaldır. Yapılan araştırmaların beden eğitimi derslerinden alınan yüksek ya da düşük notların nedenlerini belirlemek amacıyla başlanmış olduğu daha sonra yarışma sporlarına yönelik araştırmalarla devam edildiği anlaşılmıştır (28).

2.9.1. Okul Sporlarında Yapılan Araştırmalar

Okul sporlarında ve sporcularında yapılan araştırmalar daha çok öğrencilerin beden eğitimi derslerinden almış oldukları düşük ve yüksek notların nedenlerini anlamaya yönelik çalışmaları kapsamaktadır. Bu araştırmalar özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde büyük oranda ilgi görmüştür (47).

Okul sporları ile ilgili yapılan araştırmalar genellikle beden eğitiminde alınan ders notu, öğrencilerin yapacakları hareket yükümlülüğü ve okul sporlarına katılan sporcu öğrencilerin başarı ve başarısızlık nedenleri ile yoğun olarak ilgilenmiştir. Beden eğitimi derslerinden yüksek not alan başarılı öğrenciler, düşük not alan öğrencilere göre başarılarını yeteneklerine yüklemlemişlerdir. Düşük not alan öğrenciler ise, başarısızlıklarının sorumlusu olarak öğretmene atıfta bulunmuşlardır (1).

Hild ve Hofmann (1976), yapmış oldukları araştırmada; kız ve erkek öğrencilere yönelttikleri sorular neticesinde, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha içsel nedenlere yüklemleme yaptıklarını ortaya çıkarmışlardır

Kosmann (1983), yapmış olduğu araştırma sonucunda; arka arkaya üç başarılı sonuç alan takım ve kişiler başarılarının nedeni olarak yeteneklerini görmektedir. Yine arka arkaya birkaç başarılı sonuç alıp daha sonra başarısız bir sonuçla karşılaşan öğrenci sporcular ise başarılarını içsel nedenlere, başarısızlıklarını ise dışsal nedenlere yüklememişlerdir. Bu davranış şekline sahip insanların başarısızlıklarının devam etmesi durumunda yüklemleme şekilleri dıştan içe doğru değişmektedir.

Okul sporlarının takım oyuncularını ile yapılan akademik araştırmalarda başarılı sonuçlar içsel nedenlere başarısız sonuçlar ise dışsal nedenlere bağlanmıştır. Ancak, Duguin (1977), araştırmasının sonucunda bu durumun her zaman bu şekilde gerçekleşmediğini savunarak öğrencilerin beden eğitimi derslerindeki başarı ve başarısızlıklarını içsel nedenlere bağladıklarını bunun nedeni olarak, deneyimlerinin az olmasını ve gençlik heyecanlarının yoğunluğunu ileri sürmüştür.

2.9.2. Yarışma Sporlarında Yapılan Araştırmalar

Başarı ve başarısızlık kavramları bireysel sporlarda kişilere takım sporlarında ise takımın tamamına bağlı olduğundan dolayı spor alanlarında yapılan çalışmalar farklı boyutlarda değerlendirilmiştir. Diğer bir ifadeyle takım sporlarında performans toplu olarak bir sonuca bağlı olduğundan dolayı bireysel olarak tek bir sporcunun sergilediği kötü performansa rağmen takım başarılı sonuç alabilir. Bireysel sporlarda ise sergilenen kötü performansın nedeni takımın ya da takım arkadaşlarının kötü performansı olarak değerlendirilemez. Bu nedenle bireysel sporlar ile takım sporları araştırmalarının birbirinden ayrı incelenmesine gerek duyulmuştur. Takım sporlarında elde edilen başarısız sonuçlar genellikle takımda görev yapan diğer oyunculara yüklenirken, bireysel spor dallarında sporcular başarısızlık nedenlerini farklı nedenlerle açıklama gereği duymaktadır. Yapılacak araştırmalarda bu durumun göz ardı edilmemesi gerekmektedir. (1).

2.9.3. Bireysel Spor Dallarında Yapılan Araştırmalar

Walter (1977), erkek badminton sporcuları ile yapmış olduğu araştırmasında; başarılı ve başarısız sporcular arasındaki farkı incelemiştir. Sonuç olarak, başarılı ve başarısız sporcuların performans hazırlığı ve yarışma ortamı için gerekli koşulların oluşturulması gerektiğini ortaya koymuştur.

Bunun yanında Mc Auley, Russel ve Gross (1983), uygulamış oldukları testlerden aldıkları cevapları üç boyutta düzenlemişlerdir. Bunlar; bölgesellik, tutarlılık ve kontrol edilebilirliktir.

Mc Auley, ve Gross'un (1983), yaptıkları diğer bir çalışmada başarılı sporcuların başarısız sporculara göre daha içsel eğilimli, tutarlı olmayan ve kontrol edilebilir nedenleri açıkladıklarını belirtmişlerdir. Çalışmalarında başarı ve başarısızlık kavramlarının içsel denetim faktörüne yoğunlaşmasının olumlu olduğunu savunmuşlardır.

Mark, Mutrie, Brooks ve Harris (1984), araştırmalarında başarı ve başarısızlık söz konusu olduğunda, kaybeden sporcular bireysel olarak daha çok içsel denetim odağının etkisi bakımından fark göstermemişlerdir. Ancak, kazananlar kaybeden sporculara göre daha tutarlı ve kontrol edilebilirlik faktörleri açısından farklılık göstermişlerdir.

Yapılan araştırmaların analizlerine göre; başarısızlık faktörünün başarıya göre daha kötü algılanması nedeniyle kişiler başarısızlığı rastlantı olarak algılamak eğilimindedir. Bu durum yarışmanın önemine göre de farklılık göstermektedir. Sporcular önemli bir yarışma sonucunda içsel nedenlere daha fazla yüklemeye bulunurken önemli olarak görmedikleri yarışmalarda daha dışsal nedenlere yüklemeye yapmaktadırlar. Sonuç olarak tüm başarısızlık nedenlerini dışsal nedenlere yüklemektedirler.

Lefebvre (1979), cimnastik, yüzme ve serbest cimnastik bayan ve erkek sporcuların başarılarını içsel faktörlerden yetenek ve çaba'ya başarısızlık nedenlerini ise dışsal faktörler olan; işin güçlüğü ve şans faktörüne bağladıklarını belirlemiştir.

Auvergne (1983), kadın ve erkek kayakçılar ile yapmış olduğu çalışmasında ortalamanın üzerindeki performans seviyesinin içsel nedenlere, başarısızlığın ise dışsal nedenlere yüklemeliğini belirlemiştir. Başarısız olan sporcular, başarısızlık nedenlerinin kaynağı olarak çevresel faktörleri işaret etmişlerdir.

Spinks ve Roberts (1980), objektif değeriendirilen bir yarışma sonucunun her zaman sübjektif bir değeriendirme içeridiğini öngörmektedir. Yetenek yönünden zayıf bir sporcu güçlü bir rakip karşısında beklemediğı bir şekilde puan kazanırsa, bu sporcu yarışmayı kaybetmesine rağmen bu durumu kişisel bir başarı olarak değeriendirecektir. Yaptıkları araştırmalara bağılı olarak üç ayrı grup belirlemiştirlerdir. Birinci grup: elde ettikleri sonuca göre kesin bir başarı elde edenler ki bu sporcular başarılarını yeteneklerine ve kişisel çabalarına yüklemelerler. İkinci grup: elde ettikleri sonuca göre başarılarını objektif olarak başarı, sübjektif olarak başarısız görenlerdir. Kendini başarılı görenler içsel faktörlere yüklemeler yaparken başarısız sporcular başarısızlık nedenlerini işin güçlüğü olarak belirtmişlerdir. Üçüncü grup ise; başarısızlık nedenlerini işin güçlüğü faktörüne yüklemelerlerdir.

Lefebvre (1979) ve Auvergne (1983), başarı ve başarısızlık üzerine yaptıkları araştırmalara bağılı olarak sporcuların başarı ve başarısızlık nedenlerini dışsal nedenlere yüklemelerdiklerini belirlemiştirlerdir. Bunun en önemli nedeni olarak da, yapılan çalışmaların başarıyı dışsal olarak oldukça fazla etkilediğı ortamlarda uyguladıklarını belirtmişlerdir. Bu spor dalı kayak olduğundan dolayı hava koşullarının başarı ve başarısızlık üzerindeki etkisini vurgulamışlardır.

Gencer (2008), yıldız kategorisinde güreşen erkek sporcularda yapmış olduğu çalışmasında, sporcuların WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda içsellik ya da dışsallık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir.

2.9.4. Takım Sporlarında Yapılan Çalışmalar

Yüklemeler kuramının spor alanlarındaki uygulamasının temelini takım sporları ile ilgili yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Genelde yapılan araştırmalar, bireysel spor dalları ile takım spor dallarının karşılaştırılması, sadece takım sporları ve sezon sonu sporcularla yapılan araştırmalar olarak ele alınmıştır (1).

Schole (1976) peş peşe iki galibiyet alan futbolcu ve hentbolcularda yapmış olduğu çalışmasında; sporcuların rakip takımların sahalarında ve kendi sahalarında yaptıkları müsabakalar ile ilgili birbirinden farklı yorumlar yaptıklarını ortaya koymuştur. Burada, sporcular nesnel bir değeriendirmenin objektif sonuçlarını farklı şekillerde ifade etmişlerdir (59).

Esser (1984)'in yarışmayı kaybeden basketbol oyuncularında yaptığı araştırmada sporcuların nedeni duygusal olarak algılayıp dışsal faktörlere yüklemlediğini belirlemiştir. Rucken, Bierhoff, Alferman ve arkadaşlarının (1984) soruların farklı zamanlarda sorulması durumuyla ilgili yaptıkları araştırmada, kız ve erkek voleybol oyuncularına yarışmadan hemen sonra ya da bir gün sonra yönelttikleri sorulara çok farklı cevaplar verilmiştir. Oysa başarısız olanlara kaybettikleri yarışmadan hemen sonra ve bir gün sonra sorulan sorulara karşılık alınan cevaplarda pek büyük farklılık olmadığı görülmüştür.

Spink (1977)'in bir yarışma sonucu ile ilgili yaptığı araştırmasında kaybedenler, kaybettiklerini daha gerçekçi bir gözle gördüklerinden pek farklı cevap verilmediğini gözlemlemiştir. Weiner ve arkadaşları (1971), sonuçlar daha önceki yarışmada alınan sonuçların aynısı ise, nedenlerin açıklanmasının kolay ve kesin olduğunu ama sonuçlar daha öncekinden farklı ise, nedenlerin açıklanmasının da farklı biçimlerde olabileceğini ortaya koymuşlardır. Buna bağlı olarak çaba ve yeteneğin önemli faktörler olduğunu, basketbol play off yarışmalarında yaptıkları test araştırmasında ortaya koymuşlardır.

Scanlan ve Passer (1980) futbolcularda yaptıkları araştırmalarında; başarılı olan sporcuların başarısız olanlara göre daha içsel denetim ağırlıklı olduklarını, yetenek ve çabanın başarıyı yüksek ölçüde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca bayan futbolcularda yaptıkları araştırmada, başarılı olanlarda, başarısız olanlara oranla yetenek ve çabanın çok daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. Aynı araştırmada, başarısız olanlar ise nedenleri diğer sporculara, dolayısıyla takımın başarısızlığına yüklemlemişlerdir.

Iso Ahola (1975) beyzbol oyuncularında yaptığı araştırmasında bulguları şöyle açıklamaktadır; Takımın performans düzeyi, yapılacak araştırmanın hareket noktası olarak kabul edilmelidir ve takımın performansı saptandıktan sonra ölçüm yapılmalıdır.

Genelde takım sporlarında, takımın başarısının iyi olmadığı durumlarda sporcular başarısızlıklarını dışsal faktörlere, işin güçlüğüne ve tutarlı olmayan nedenlere yüklemelerken, ekip içi uyumun çok iyi olduğu durumlarda kişisel ve takım yüklememesi arasında bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir (65).

(Erol 1997), amatör ve profesyonel futbolcuların denetim odaklarını incelediği araştırmasında oyuncuların daha çok iç denetimli olduğunu belirlemiştir.

Baştürk (2005), 14-16 yaş arası erkek futbolcuların denetim odaklarını farklı değişkenlere göre incelediği araştırmasının sonucunda; oyuncuların iç denetim ağırlıklı olduğunu belirlemiştir (sporcuların % 60,82'i iç denetim ağırlıklı, % 39,2'si dış denetim ağırlıklı).

Yapılan literatür taramasında, sporcuların takım uyumunun iyi, başarılı olduğu durumlarda yüklemelerinin içsel olarak hem bireye hem de takıma eşit düzeyde olduğu, kaybetme durumunda ise başarısızlıkların kendi dışlarındaki nedenlere, takım arkadaşlarına, antrenörlerine ve şanssızlığa yüklemledikleri anlaşılmaktadır (1).

2.10. Kazanma ve Kaybetme Durumunda Denetim Odağı

Kazanma ve kaybetme durumlarında yapılmış denetim odağı ile ilgili çalışmalarda, yapılan spor çeşidine göre birtakım farklılıklar olabileceği belirtilmiştir. Sonucu objektif şekilde değerlendirilen ve ölçülen spor branşları ile kazanma ve kaybetme durumlarına jüri ve benzeri kişilerin karar verdiği sübjektif spor branşlarında sporcuların yüklemleme yapıları birbirlerinden farklılık gösterecektir. Sporcular, sübjektif olarak değerlendirilen spor branşlarında (jimnastik, artistik patinaj vb.) alınan sonuçtan daha az sorumluluk hissi duyabilirler. Dolayısıyla sporcularlar, yüklemleme şekillerini dışsal faktörlere yapabilirler. Objektif olarak değerlendirilen spor branşlarında (atletizm, yüzme, takım sporları vb.) ise daha farklı durumlar oluşabilir ve bu branşlardaki sporcular alınan sonuçlar karşısında daha fazla sorumluluk hissi duyabilirler. Bununla birlikte, yüklemleme türlerinde iç denetim, tutarlı ve denetlenebilir faktörler ön plana çıkabilir (73).

2.11. Deneyimler ve Denetim Odağı

Rotter'e göre denetim odağı inancı, bireylerin geçmişlerindeki pekiştirici yaşantılarına dayalı olarak davranışlarının sonuçlarını kendi kontrollerine ve kendilerinin dışındaki odakların kontrolüne bağlamaları sonucunda oluşan bir özelliktir. Bazı bireyler iç denetim odağı inancı boyutunun uç kısımlarında bazıları da ortalarında yer alabilmektedir (66).

Sporcuların geçmiş yaşantı ve deneyimlerinin, onların sonuçlar üzerine yapmış oldukları yüklemleme türlerini belirlemelerinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Sporcuların geçmiş yaşantıları yüklemlemelerinin sabit ya da değişken olmasını etkilemektedir. Sürekli olarak başarılı ve ya sürekli başarısız olma durumunda,

genellikle sabit faktör olarak ‘yetenek’ kavramına yüklemleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, istikrarlı olarak başarılı bir şekilde sürdürülen bir durumun ardından başarısız bir sonuç alınması durumunda ya da sürekli başarısız sonuçlar alınmasının ardından başarılı bir sonuç alınması durumunda yüklemleme daha çok çaba ve şans faktörlerine yapılmaktadır. Sürekli alınan başarısız sonuçların ardından sporcunun sürekli dış faktörlere yüklemleme yapması sonucunda sporcunun ‘öğrenilmiş çaresizlik’ durumu ile karşı karşıya bırakabilir (2).

2.12. Beklentiler ve Denetim Odağı

Rotter; bir kişinin davranışının, yalnızca insanın doğası ve pekiştireçler tarafından değil, kişinin belirlenen hedeflere yönelik beklentileri tarafından da oluştuğunu ifade etmektedir. Bireylerin beklentilerine bağlı olarak; belirli bir davranış sonucunda başarılı bir deneyim elde edilmesi sonucunda kişilerde gelecekle ilgili olumlu beklentiler oluşur. Başarısız bir deneyim sonucunda ise başarı ile ilgili beklentiler azalma eğilimi gösterir (43).

Elde edilen başarıların sonucu değişken faktörlerden (çaba ve şans) daha çok sabit faktörlere (yetenek vs.) bağlandığında, sporcunun gelecek yarışmalardan başarı beklentisi daha büyük olacaktır. Diğer taraftan başarısız sonuçların ardından sabit faktörlere yüklemleme yapılması durumunda ise, sporcuların gelecekteki başarı beklentisini düşürecektir. Yeteneği olmadığından dolayı maç servis atamadığını düşünen bir voleybol oyuncusunun gelecekte de bunu başaramayacağına inanabileceği düşünülebilir. Değişken faktörlere yapılan yüklemlemeler zaman içerisinde hızlı bir değişim gösterebilir. Şans ile alınan bir galibiyet mağlubiyete, şanssızlık ile kaybedilen bir yarışma sonucu ise galibiyete dönüşebilir (2).

2.13. Kendini Kötü Hissetme ve Sakatlıklarda Denetim Odağı

Sporcunun müsabaka öncesi kendini kötü hissetmesi veya bir sakatlığının olması, durumla ilgili özel bir değerlendirme yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Sporcu, bu durumda doğal olarak yapacağı olası hatalar için kabul edilebilir dışsal sebepler arama yolunu seçecektir. Yarışmayı kaybetme durumunda ise, daha önce söylemiş olduğu rahatsızlık ve sakatlığı ön plana çıkaracak, kazanması durumunda ise zorluğun üstesinden gelmiş olacaktır (2).

2.14. Cinsiyet Farkları ve Denetim Odağı

Bir müsabaka öncesinde kadın sporcular erkek sporculara göre kendi yeteneklerine daha az güven duymaktadır. Yaptıkları yüklemeler daha çok dışsaldır. Diğer bir ifadeyle kadı sporcuların başarı beklentileri erkek sporculara göre daha düşüktür. Buna bağlı olarak, kazanmış oldukları yarışma sonucundan daha az memnuniyet duymakta, kaybettikleri yarışma sonucundan ise erkek sporculardan daha az memnuniyetsizlik hissetmektedirler. Kadın sporcuların başarı motivasyonlarındaki bu eksiklik zaman zaman yarışma ortamlarında ve koşullarında antrenörleri zorlayıcı etkide bulunmaktadır. Kadın sporcuları motive etmek amacıyla yüklemelerinin daha içsel olması, gerekli koşullarda antrenman programlarında değişiklik yapılması ile birlikte yapmış oldukları antrenmanlardan daha fazla zevk almaları sağlanmalıdır (37).

Lohan ve Kaur (2016), kadın ve erkek toplam 110 kürek sporcusunun performansları ve denetim odakları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçladıkları araştırma sonucunda, erkek sporcuların içsel denetim odağı puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğunu, erkek sporcuların başarılarını yetenek ve çabalarına, başarısızlıklarını ise çaba eksikliğine yüklemlediklerini belirlemişlerdir. Kadın sporcuların ise başarılı olma nedenlerini istikrarsız yani, işin güçlüğü ve şans faktörlerine, başarısızlık nedenlerini ise yetenek eksikliğine yüklemlediklerini belirlemişlerdir. Ayrıca kadın sporcuların gelecekteki başarı beklentilerinin düşük olma nedeni olarak başarısızlıklarını içsel faktörlere yani yetenek eksikliğine yüklemledikleri belirtmişlerdir.

Singh ve ark. (2010), farklı branşlardan erkek sporcular ile gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda; sporcuların başarı motivasyonları ile içsel denetim odakları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir.

2.15. Yaş Farkları ve Denetim Odağı

10 yaşından küçük çocuklar başarı ve başarısızlıklarının nedenleriyle ilgili olarak izafi yüklemelerde bulunma ve kişisel çabalarıyla yetenekleri arasında bağlantı kurma yetkinliğine sahip değildir. Ancak 12-13 yaşlarında yetenekleri ile başarı ve çaba arasındaki ilişkiyi ayırt edebilmektedirler. Yapılan bir araştırma sonucunda, 11-

14 yaş grubunda denetim odağı yapısının bir yapılaşma içerisinde olduğu ortaya koyulmuştur (37).

Baştürk (2005), 14-16 yaş arası erkek futbolcularda yapmış olduğu araştırmasının sonucunda; sporcuların yaş ortalamaları yükseldikçe dış denetim ağırlıklı olduklarını belirlemiştir.

Gencer (2008), yıldız kategori güreş sporcuları ile yapmış olduğu çalışmada sporcuların yaş gruplarına göre içsel ya da dışsal eğilimli olmaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir.

Tez çalışması, 15-19 yaş arası erkek futbolcuların oynadıkları pozisyonlara göre; WSBSÖ'den elde edilen ortalama puanlar doğrultusunda oyuncuların, iç denetim veya dış denetim odaklarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

2.16. Denenceler

15-19 yaş arası erkek futbolcuların oynadıkları pozisyonlar denetim odakları üzerinde etkili değildir.

15-19 yaş arası erkek futbolcuların oynadıkları pozisyonlar denetim odakları üzerinde etkilidir.

15-19 yaş arası erkek futbolcuların yaşları WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odakların iç denetim ağırlıklı olmasında etkilidir

• 15- 19 yaş arası erkek futbolcuların yaşları WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının dış denetim ağırlıklı olmasında etkilidir.

• 15-19 yaş arası erkek futbolcuların kardeş sayıları WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının iç denetim ağırlıklı olmasında etkilidir.

• 15-19 yaş arası erkek futbolcuların kardeş sayıları WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının dış denetim ağırlıklı olmasında etkilidir.

• 15-19 yaş arası erkek futbolcuların ailelerinin aylık net gelirleri WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının iç denetim ağırlıklı olmasında etkilidir.

• 15-19 yaş arası erkek futbolcuların ailelerinin aylık net gelirleri WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının dış denetim ağırlıklı olmasında etkilidir.

• 15-19 yaş arası erkek futbolcuların spor yapma yılları WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının iç denetim ağırlıklı olmasında etkilidir.

•15-19 yaş arası erkek futbolcuların spor yapma yılları WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının dış denetim ağırlıklı olmasında etkilidir.

•15-19 yaş arası erkek futbolcuların haftalık antrenman gün sayıları WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının iç denetim ağırlıklı olmasında etkilidir.

•15-19 yaş arası erkek futbolcuların haftalık antrenman gün sayıları WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre denetim odaklarının dış denetim ağırlıklı olmasında etkilidir.

2.18. Sayıtlar

Araştırmaya katılan sporcuların, WSBSÖ'ye (Wingate Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği) içtenlikle cevap verdikleri düşünülmektedir.

Kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrudur.

2.19. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın; Adana ilinde yapılmış olması, 15-19 yaş (1999-2004) arası erkek futbolcular ile yapılmış olması, sadece erkek futbolcular ile yapılmış olması, Wingate Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği, sporcu kişisel bilgi formu ile veli onay formu kullanılması sınırlılığını oluşturmaktadır.

2.20. Araştırmanın Önemi

Spor alanlarında sergilenen performansların temel amacını 'kazanma' kavramı oluşturmaktadır. Bu amaçla hangi branşta olursa olsun, hemen hemen tüm sporcular hem fizyolojik hem de psikolojik açıdan yüksek performansa ulaşmaya çalışmaktadır. Gösterilen performanslar sonucunda, kazanma ve kaybetme gibi iki farklı sonuca ulaşılır. Müsabaka sonunda kazanan ve kaybeden sporcular sonuçları farklı nedenlere bağlamaktadır. Bu durum, sporcuların algılama biçimlerinin yüklemleme ve denetim odağı kavramları içerisinde incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Buradan hareketle çalışmamızda, futbolcuların oynadıkları pozisyonlara göre yüklemleme ve denetim odaklarının belirlenmesi ve demografik değişkenler ile ilişkilendirilmesi amaçlanmaktadır.

Literatürde denetim odağı ile ilgili çalışmalar olmasına rağmen, özellikle futbolcuların oynadıkları pozisyonlara göre yüklemleme ve denetim odakları arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik yapılacak çalışma sonucunda başarı-başarısızlık nedenlerinin sporcu, antrenör, kulüp yöneticileri, seyirci ve sporcuların bilişsel süreçleri arasındaki etkileşimin hangi boyutlarda olduğunu ve sporculara verilebilecek desteklerin neler olduğunu belirleme açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma tanımlayıcı araştırma yöntemiyle yürütülmüştür

3.1. Evren

Çalışmanın evrenini Adana ilinde bölgesel akademik ve amatör lig’de futbol oynayan 2003-1999 doğumlu erkek futbolcuların bulunduğu kulüpler oluşturmaktadır.

3.2. Örneklem

Örneklem grubunu bölgesel akademik ve amatör lig’de bulunan takımlardan Adanademirspor (62), Adanaspor (22), Seyhan Belediyespor (23), Çukurova Belediyespor (11), Gençlerbirliği (10), Kanaryaspor (19), Kartalspor (16), Galatasaray (11) oluşturmaktadır. Örneklem Grubunu Oluşturan Sporcuların Kulüplere Göre Dağılımları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklem Grubunu Oluşturan Sporcuların Kulüplere Göre Dağılımları

KULÜP	N
Adana Demirspor	62
Adanaspor	22
Seyhan Belediyespor	23
Çukurova Belediyespor	11
Gençlerbirliği	10
Kanaryaspor	19
Kartalspor	16
Galatasaray	11
TOPLAM	174

3.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada katılımcılardan veri toplama aracı olarak WSBSÖ (Wingate Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği), kişisel bilgi formu, veli onay formu ve sporcu bilgi formu kullanılmıştır.

3.3.1. Wingate Sport Achievement Responsibility Scale (WSARS) Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği (SBSÖ)

Tannenbaum ve Weingarten (1984), bu ölçeğin temelini Rotter'ın içsel ve dışsal denetim skalasından alıntı yaparak spora özgü bir biçim vererek geliştirmişlerdir. Geliştirilen bu ölçek, bireysel ve takım sporu yapan sporculara özgü iki ayrı biçimde hazırlanmıştır.

Türkiye'de ölçeğin geçerlilik güvenilirlik çalışması 1990 yılında Dr. Hasırcı tarafından yapılmış ve uygulamaya geçilmiştir. Skaladaki sorular sporcunun kendisine, antrenörüne, seyirciye ve yarışma ortamı gibi çok farklı değişkenlere yer veren sorulardan oluşturulmuştur. Ayrıca soruların oluşturulmasında spor psikologları, sporcular ve antrenörlerden de yardım alınmıştır.

Soruların farklı bir şekilde hazırlanmasının nedeni, bireysel ve takım sporu yapan bireylerin başarı ve başarısızlık nedenlerini farklı biçimlerde açıklamış olmalarıdır. Skala, bireysel ve takım sporları için 11 olumlu ve 11 olumsuz toplam 22'şer sorudan oluşturulmuştur. Buna göre hem bireysel hem de takım sporcularının cevaplamaları için birisi içsel ve diğeri dışsal olmak üzere iki seçenek sunulmuştur.

Her sporcuya bu iki seçenekten kendisine uygun olanı örneğin,

- Sadece A
- Sadece B
- Her ikisi, A B eşit
- Daha çok A ama aynı zamanda B
- Daha çok B ama aynı zamanda A

olmak üzere beş olasılıklı cevap seçeneği sunulmuştur.

Wingate Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği'nin (Wingate Sport Achievement Responsibility) bireysel ve takım sporcuları için iç tutarlılığı Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ile hesaplanmıştır. Bireysel spor dalları için ölçeğin iç tutarlılığı 0,54, takım sporları için 0,44 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda ölçeğin cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,53 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada sunulan verilerin tümü ortalama $\pm$ standart sapma olarak verilmiştir. Güven aralığı % 95 olarak seçilmiş ve $p < 0.05$ ile altındaki değerler istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. İstatistik hesaplamalarının tümü Windows SPSS 22 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışma, 2018-2019 sezonu akademik ve amatör ligde futbol oynayan 15-19 yaş arasında olan erkek futbolcuların bulunduğu Adana Demirspor, Adanaspor, Seyhan Belediyespor, Çukurova Belediyespor, Gençlerbirliği, Kanaryaspor, Kartalspor ve Galatasaray futbol kulüplerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde araştırma sürecinde sporculara açıklama yapılmış, anlaşılmayan noktalarda titizlikle yardım edilmiştir. Çalışmada, katılımcılara gönüllülük ilkesine göre ölçek yaptırılmıştır. Veriler oyuncular antrenmana başlamadan 30 dk önce her kulübün kendi tesisinde toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmamızın materyali 174 Akademik ve amatör ligde futbol oynayan erkek futbolcudan oluşmuştur. Çalışmada hangi analizlerin kullanılacağına karar vermek için önce verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Bunun için örnek sayısı 50'den fazla olduğu için normal dağılım testlerinden Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış ve test sonuçları Tablo3'de verilmiştir.

Tablo 2. Kolmogorov-Smirnov normal dağılım testi sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	p
İDAP	.122	174	.000
DDAP	.089	174	.002

Tablo 2'de Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonucu incelendiğinde $p < 0.05$ olduğundan veriler normal dağılım göstermemiştir. Bu nedenle verilerin analizinde non parametrik testler uygulanmıştır. Non parametrik testlerden Spearman Correlation ve Kruskal Wallis testleri uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22.0 for Windows paket programı kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Oyuncuların WSBSÖ'den elde ettikleri puanlara göre iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Oyuncuların WSBSÖ' den elde ettikleri iç denetim ağırlıklı ve dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları ($\bar{x}$), standart sapmaları (SS), minimum ve maksimum değerleri

WSBSÖ Puanı	N	Min.	Max.	$\bar{x}$	SS
İDAP	174	11.00	43.00	30.17	5.08
DDAP	174	17.00	46.00	31.60	5.83

Oyuncuların Oynadıkları Pozisyonlara Göre Dağılımlarına ait frekans ve yüzde frekans değerleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Sporcuların Oynadıkları Pozisyonlara Göre Dağılımlarına ait frekans ve yüzde frekans değerleri

Pozisyon	Frekans	% frekans
Kaleci	13	7.5
Savunma	45	25.9
Orta Saha	54	31.0
Hücum	62	35.06
Toplam	174	100.0

Pozisyonlara göre iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Pozisyonlara Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanların Ortalamaları ($\bar{x}$), standart sapmaları (SS), minimum ve maksimum değerleri

Pozisyon	N	Min.	Max.	$\bar{x}$	Ss
Kaleci	13	11.00	37.00	30.38	6.80
Savunma	45	17.00	40.00	30.46	4.86
Orta Saha	54	11.00	43.00	29.88	5.50
Hücum	62	19.00	41.00	30.17	4.53

Pozisyonlara göre dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri Tablo 6’de verilmiştir.

Tablo 6. Pozisyonlara Göre Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Ortalamaları ($\bar{x}$), standart sapmaları (SS), minimum ve maksimum değerleri

Pozisyon	N	Min.	Max.	$\bar{x}$	Ss
Kaleci	13	24.00	46.00	33.23	5.84
Savunma	45	19.00	43.00	32.00	6.00
Orta Saha	54	17.00	43.00	31.25	6.06
Hücum	62	17.00	42.00	31.27	5.58

İç denetim ve dış denetim ağırlıklı puan ortalamalarının oyuncuların oynadıkları pozisyonlara göre aralarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. İç denetim ve dış denetim ağırlıklı puanlarının oyuncuların oynadıkları pozisyonlara göre yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları

	Oynadığı Pozisyon	N	Mean Rank	Chi-Square	p
İDAP	Kaleci	13	99.92	1.168	0.761
	Savunma	45	89.99		
	Orta saha	54	85.54		
	Hücum	62	84.80		
	Total	174			
DDAP	Kaleci	13	97.81	1.110	0.775
	Savunma	45	90.92		
	Orta saha	54	86.35		
	Hücum	62	83.85		
	Total	174			

Pozisyonlar ile Denetim Odağı Puan Ortalamalarının İlişkilendirilmesi için yapılan spearman corelasyon analizi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Pozisyonlar ile Denetim Odağı Puan Ortalamalarına ait spearman korelasyon analizi sonuçları

WSBSÖ Puanı	N	p	Spearman Correlation
İDAP	174	.95	.38
DDAP	174	.66	.32

Oyuncuların Yaş ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9. Oyuncuların Yaş Ortalamaları, standart sapmaları (SS), minimum ve maksimum değerleri

	N	Min.	Max.	$\bar{x}$	Ss
Yaş	174	15	19	16.21	1.156

Oyuncuların yaş gruplarına Göre Dağılımlarına ait frekans ve yüzde Frekans değerleri Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Oyuncuların Yaş Gruplarına ait frekans ve yüzde frekans değerleri

Yaş (Y)	Frekans	% frekans
15	61	35.1
16	49	28.2
17	36	20.7
18	22	12.6
19	6	3.4
Toplam	174	100.0

İç denetim ve dış denetim ağırlıklı puanlarının oyuncuların yaşlarına göre aralarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Oyuncuların Yaşlarına Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanlar ile Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Karşılaştırılması

	YAŞ	N	Mean Rank	Chi-Square	p
İDAP	15	61	90.30	4.87	0.303
	16	49	93.10		
	17	36	87.81		
	18	22	76.39		
	19	6	52.17		
	Total	174			
DDAP	15	61	91.80	9.257	0.55
	16	49	93.97		
	17	36	73.82		
	18	22	95.75		
	19	6	42.83		
	Total	174			

Tablo 11’de görüldüğü gibi oyuncuların yaşlarına göre; iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları ile dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

“

İç denetim ve dış denetim ağırlıklı puanlarının Oyuncuların kardeş sayısına Göre aralarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 12’te verilmiştir.

Tablo 12. Oyuncuların Kardeş Sayılarına Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanlar ile Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Karşılaştırılması

	Kardeş sayısı	N	Mean Rank	Chi-Square	p
İDAP	0	7	83.86	5.253	0.812
	1	35	83.39		
	2	43	86.14		
	3	40	98.71		
	4	30	82.92		
	5	10	71.35		
	6	3	78.67		
	7	1	107.00		
	8	2	79.25		
	9	3	121.50		
	Total	174			
DDAP	0	7	101.36	4.914	0.842
	1	35	81.17		
	2	43	86.57		
	3	40	91.45		
	4	30	90.48		
	5	10	89.70		
	6	3	70.83		
	7	1	152.50		
	8	2	48.50		
	9	3	73.50		
	Total	174			

Tablo 12’te görüldüğü gibi oyuncuların kardeş sayıları ile denetim odağı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Oyuncuların Ailelerinin Aylık Gelirlerine ait ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Oyuncuların Ailelerinin Aylık Gelir Ortalamaları

	N	Min.	Max.	$\bar{x}$	Ss
Aylık Gelir (TL)	174	1000	15000	2789.66	1882.366

Tablo 13’de görüldüğü gibi oyuncuların ailelerinin aylık net gelirleri (TL) olarak belirtilmiştir.

İç denetim ve dış denetim ağırlıklı puanlarının Oyuncuların Ailelerinin Aylık Gelirlerine Göre aralarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak için yapılan kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 14’te verilmiştir

Tablo 14. Oyuncuların Ailelerin Aylık Gelirine Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanlar ile Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Karşılaştırılması

	Aylık Gelir	N	Mean Rank	Chi-Square	p
İDAP	1600<	57	81.73	3.330	0.343
	1601-3100	75	94.10		
	3101-4500	18	74.50		
	4500>	24	90.33		
	Total	174			
DDAP	1600<	57	91.11	3.737	0.291
	1601-3100	75	89.55		
	3101-4500	18	91.92		
	4500>	24	69.21		
	Total	174			

Tablo 14’te görüldüğü gibi oyuncuların ailelerinin aylık net gelirleri ile denetim odağı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımlarına ait frekans ve yüzde Frekans değerleri Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Oyuncuların Eğitim Durumlarına ait frekans ve yüzde frekans değerleri

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde %
Ortaokul	1	0.6
Lise	172	98.9
Üniversite	1	0.6
Toplam	174	100.0

Tablo 15’da oyuncuların eğitim durumları incelendiğinde 1 ortaokul, 1 üniversite mezunu diğerlerinin lise mezunu olmasından dolayı istatistik analize tabi tutulmamıştır.

Eğitim durumuna ait iç denetim ve dış denetim ağırlıklı puanları, standart sapmaları, min ve maksimum değerleri tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Eğitim durumuna ait İç denetim ve dış denetim ağırlıklı puanları, standart sapmaları, min ve maksimum değerleri

		N	Mean	Ss	Min.	Max.
İDAP	ortaokul	1	32.0000	.	32.00	32.00
	lise	172	30.1686	5.11054	11.00	43.00
	üniversite	1	30.0000	.	30.00	30.00
	Total	174	30.1782	5.08283	11.00	43.00
DDAP	ortaokul	1	36.0000	.	36.00	36.00
	lise	172	31.6163	5.84231	17.00	46.00
	üniversite	1	25.0000	.	25.00	25.00
	Total	174	31.6034	5.83969	17.00	46.00

Tablo 16’de ortaokul ve üniversite mezunları birer kişi olduğundan standart sapma değerleri hesaplanamamıştır. Ortalamalar incelendiğinde ise İDAP’ta tüm ortalamalar birbirine yakın çıkmış fakat DDAP’de ise en yüksek ortaokul sonra lise ve üniversite olarak çıkmıştır.

Oyuncuların Oyuncuların Spor Yapma Yıllarına ve haftalık antrenman gün sayılarına ait ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Oyuncuların Spor Yapma Yılları ile Haftalık Antrenman Gün Sayılarının Ortalamaları

	N	Min.	Max.	$\bar{x}$	Ss
Spor Yılı	174	1	12	5.75	2.356
Haftalık Antrenman Gün Sayısı	174	2	8	3.86	1.121

Tablo 18. Oyuncuların Spor Yapma Yılına Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanlar ile Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Karşılaştırılması

	SPORYILI	N	Mean Rank	Chi-Square	p
İDAP	1	2	25.50	19.054	0.060
	2	13	110.31		
	3	14	97.82		
	4	24	80.77		
	5	31	73.79		
	6	32	93.17		
	7	21	109.83		
	8	14	83.21		
	9	9	94.11		
	10	9	49.94		
	11	2	80.00		
	12	3	78.33		
	Total	174			
DDAP	1	2	41.00	11.917	0.370
	2	13	103.96		
	3	14	73.89		
	4	24	101.35		
	5	31	73.76		
	6	32	89.70		
	7	21	89.81		
	8	14	85.79		
	9	9	105.39		
	10	9	93.28		
	11	2	79.75		
	12	3	44.33		
	Total	174			

Tablo 19. Haftalık Antrenman Gün Sayısına Göre İç Denetim Ağırlıklı Puanlar ile Dış Denetim Ağırlıklı Puanların Karşılaştırılması

	Haftalık antrenman sayısı	N	Mean Rank	Chi-Square	p
İDAP	2	30	93.73	1.452	0.835
	3	25	88.82		
	4	64	83.02		
	5	52	89.78		
	6	3	70.17		
	Total	174			
DDAP	2	30	81.45	1.976	0.740
	3	25	85.28		
	4	64	94.27		
	5	52	84.30		
	6	3	77.50		
	Total	174			

Tablo 19’da gösterildiği gibi oyuncuların haftalık antrenman gün sayıları ile denetim odağı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

5. TARTIŞMA

Bu çalışma, akademik ve amatör ligde futbol oynayan 15-19 yaş arası erkek futbolcuların oynadıkları pozisyonlar ile denetim odağı arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda, çalışmanın ana problemine ve denencelere yönelik bulguların yorumlanmasına ve benzer çalışmalardaki sonuçlara göre tartışmalara yer verilmiştir.

Çalışma sonucunda 15-19 yaş arası erkek futbolcuların oynadıkları pozisyonlar ile WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda oyuncuların tüm pozisyonlarda dış denetim ağırlıklı puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Baştürk (2005), 14-16 yaş arası erkek futbolcuların denetim odaklarını farklı değişkenlere göre incelediği araştırmasının sonucunda; oyuncuların iç denetim ağırlıklı olduğunu belirlemiştir (sporcuların % 60,82'i iç denetim ağırlıklı, % 39,2'si dış denetim ağırlıklı).

(Erol 1997), amatör ve profesyonel futbolcuların denetim odaklarını incelediği araştırmasında oyuncuların daha çok iç denetimli olduğunu belirlemiştir.

Oyuncuların oynadıkları pozisyonlar ile WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Oyuncuların oynadıkları pozisyonlar ile WSBSÖ'den alınan ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu ilişkiyi belirlemek amacıyla Spearman korelasyon testi kullanılmıştır.

Oyuncuların tüm pozisyonlarda WSBSÖ'den elde ettikleri dış denetim ağırlıklı puan ortalamalarının iç denetim ağırlıklı puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çalışmamızda oyuncuların oynadıkları pozisyonlara göre denetim odaklarının yönü belirlenmek istenmiştir. Bu doğrultuda, tüm pozisyonlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark ve ilişki olmasa da dış denetim ağırlıklı puan ortalamalarının yüksekliği, oyuncuların tüm pozisyonlarda dış denetim ağırlıklı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Koca ve ark (2003), yapmış oldukları çalışmada; bireysel ve takım sporları ile uğraşan erkek sporcuların dış denetim ağırlıklı olduklarını belirlemiştir. Çalışmamızda tüm sporcuların erkek olmasından dolayı, yapılan çalışma ile benzer sonuca ulaşıldığı söylenebilir.

Oyuncuların, oynadıkları pozisyonlar ile WSBSÖ'den elde ettikleri iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Oyuncuların oynadıkları pozisyonlar ile WSBSÖ'den elde ettikleri dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Oyuncuların WSBSÖ'den elde ettikleri iç denetim ağırlıklı ortalama puanlar ile oynadıkları pozisyon arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu ilişkiyi araştırmak için Spearman Korelasyon testi kullanılmıştır.

Oyuncuların WSBSÖ'den elde ettikleri dış denetim ağırlıklı ortalama puanlar ile oynadıkları pozisyon arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu ilişkiyi araştırmak için Spearman Korelasyon testi kullanılmıştır.

Gencer (2008), yıldız kategorisinde güreşen erkek sporcularda yapmış olduğu çalışmasında, sporcuların WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda iç denetimlilik ya da dış denetimlilik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir. Bu araştırma sonucu çalışmamız ile paralellik göstermektedir.

Ancak Işık (2005), oryantring sporcuları ile yapmış olduğu çalışma sonucunda, sporcuların başarıları ile WSBSÖ'den elde edilen puanlar doğrultusunda anlamlı ilişki olduğunu belirlemiştir ($p<0.05$). Başarılı sporcuların denetim odağı yönünün başarısız sporculara göre daha içsel olduğu saptanmıştır.

Singh ve ark. (2010), farklı branşlardan erkek sporcular ile gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda; sporcuların başarı motivasyonları ile içsel denetim odakları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir ($p<0.05$).

Hasırcı (2000), bireysel sporcular ve takım sporcuları ile yapmış olduğu çalışma sonucunda, sadece futbol oyuncularından oluşan takım sporcularının WSBSÖ'den elde

ettikleri puanlar doğrultusunda, başarılı ve başarısız sporcuların denetim odakları arasında anlamlı fark olduğunu belirlemiştir ($p < 0.05$). Başarısız sporcuların daha dış denetim odaklı olduğunu belirlenmiştir.

Baştürk (2005), 14-16 yaş arası erkek futbolcular ile yapmış olduğu araştırma sonucunda; Oyuncuların oynadığı pozisyonlara göre orta saha oyuncularının daha iç denetimli, kalecilerin ise en çok dış denetimli olduklarını belirlemiştir. Ancak oyuncuların denetim odağı puanları ile oynadıkları pozisyon arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir ($p > 0.05$). Bu araştırmanın yapmış olduğumuz araştırmanın ana problemini oluşturması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Baştürk (2005), erkek futbolcuların oynadıkları pozisyonlara göre denetim odaklarının incelendiği başka bir çalışma olmadığını belirtmiş ve konu ile ilgili çalışmaların yapılmasını önermiştir. Bu nedenle çalışmamızda özellikle oyuncuların oynadıkları pozisyonlara göre denetim odaklarının belirlenmesi, yapılacak diğer çalışmalara kaynak olma özelliği bakımından önemli görülmektedir.

Oyuncuların yaşlarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Oyuncuların yaşlarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Gencer (2008), yıldız kategori güreş sporcuları ile yapmış olduğu çalışmada sporcuların yaş gruplarına göre içsel ya da dışsal eğilimli olmaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir ($p > 0.05$).

Hasırcı (2000) bireysel sporcular ile yapmış olduğu çalışmasında, sporcuların yaşları ile WSBSÖ'den elde ettikleri puanlar arasında negatif bir ilişki bulmuştur. Yani yaşı büyük olanların daha dış denetim eğilimli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu sporcuların başarı ve başarısızlık algılamalarında şans, kader gibi dışsal faktörlerin başarılarında rol oynadığına inandıkları söylenebilir.

Baştürk (2005), 14-16 yaş arası erkek futbolcular ile yapmış olduğu araştırmasının sonucunda; oyuncuların yaşları ile denetim odakları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir ($p>0.05$).

Baştürk (2005), 14-16 yaş arası erkek futbolcularda yapmış olduğu araştırmasının sonucunda; sporcuların yaş ortalamaları yükseldikçe dış denetim ağırlıklı olduklarını belirlemiştir.

Oyuncuların kardeş sayılarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda, iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını belirlemiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Oyuncuların kardeş sayılarına göre; WSBSÖ'den elde edilen ortalama puanlar doğrultusunda, dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını belirlemiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Gencer (2008), yapmış olduğu araştırmasında kardeş sayılarının sporcuların içsel veya dışsal denetim odağı puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını sonucuna ulaşmıştır ($p>0.05$).

Bozyiğit (2001), araştırmasında sporcuların kardeş sayıları ile SBSÖ'den elde edilen puan değerleri arasında anlamlı farklılık olmadığını sonucuna ulaşmıştır ($p>0.05$). Bu çalışmanın sonucu ile çalışmamızın sonucu benzerlik göstermektedir.

Işık (2005), benzer şekilde kardeş sayıları ile WSBSÖ puan değerleri arasında anlamlı farklılık olmadığını belirlemiştir ($p>0.05$).

Baştürk (2005), 14-16 yaş arası erkek futbolcular ile yapmış olduğu araştırma sonucunda; anne mesleği; işçi olan ve anneleri emekli olan sporcuların daha iç denetimli olduklarını belirtmiş ancak, istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını tespit etmiştir ($p>0.05$).

Baştürk (2005), 14-16 yaş arası erkek futbolcular ile gerçekleştirdiği araştırma sonucunda; oyuncuların baba mesleklerine göre; babası emekli olan sporcuların, babası esnaf, işçi, serbest meslek ve memur olan sporculara göre daha iç denetimli olduklarını ve istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu belirlemiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların haftalık antrenman gün sayılarına göre; WSBSÖ'den elde edilen ortalama puanlar doğrultusunda, iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Oyuncuların haftalık antrenman gün sayılarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda, dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Baştürk (2005), 14-16 yaş arası erkek futbolcular ile gerçekleştirdiği çalışmasının sonucunda; oyuncuların spor yapma süreleri ile denetim odakları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığını belirlemiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların ailelerinin aylık net gelirlerine göre; WSBSÖ'den elde ettikleri puanlar doğrultusunda, iç denetim ağırlıklı puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Oyuncuların ailelerinin aylık net gelirlerine göre; WSBSÖ'den elde ettikleri puanlar doğrultusunda, dış denetim ağırlıklı puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Baştürk (2005), 14-16 yaş arası erkek futbolcuların ailelerinin aylık gelirlerinin denetim odağını belirleyen bir değişken olmadığını belirtmiştir. Bu çalışmanın bulguları çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Gencer (2008), araştırmasında gelir düzeyi düşük olan sporcuların WSBSÖ'den elde ettikleri puanlar doğrultusunda daha dış denetim ağırlıklı olduğunu tespit etmiştir.

Hasırcı (2000), bireysel sporcular ile (cimnastik, atletizm, eskrim, kayak) yapmış olduğu çalışmada, alt ve orta sosyo ekonomik seviyedeki sporcuların yüksek sosyo ekonomik düzeydeki sporculara göre dış denetim ağırlıklı olduklarını tespit etmiştir.

Oyuncuların spor yapma yıllarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda, iç denetimli puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Oyuncuların spor yapma yıllarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda, dış denetimli puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir

fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu farkı belirlemek için Kruskal Wallis nonparametrik testi kullanılmıştır.

Gencer (2008), araştırmasında sporcuların spor yapma yılları ile WSBSÖ'den elde ettikleri puanlar doğrultusunda anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemiştir ($p>0.05$). Bu çalışmanın sonucu çalışmamızın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Hasırcı (2000), araştırmasında bireysel sporcuların spor yapma yılları ve herhangi bir kulüpte spor yapma yılları ile WSBSÖ'den elde ettikleri puanlar doğrultusunda anlamlı ve ters yönlü bir ilişkiye rastlanmıştır. Bu durumun Türk toplumu açısından dikkatle değerlendirilmesi gerektiğini önermektedir. Aynı çalışmada, futbol oynayan oyuncuların spor yapma yılları ile WSBSÖ'den elde ettikleri puanlar arasında ters yönlü bir ilişkiye rastlanmıştır. Yani daha uzun süre spor yapan oyuncular daha dış denetim ağırlıklı olarak belirlenmiştir.

Bozyiğit (2001), voleybol oyuncuları ile gerçekleştirdiği araştırmasında oyuncuların spor yapma yılları arttıkça daha iç denetim ağırlıklı olduklarını belirlemiştir.

Koca ve ark. (2003), bireysel ve takım sporları ile uğraşan elit erkek ve kadın sporcuların denetim odağı ve spor deneyimi yönünden yaptıkları çalışmada sporcuların WSBSÖ'den elde ettikleri puanlar ile spor deneyimi arasında anlamlı fark olmadığını belirlemiştir.

Tartışmamızın geri kalan kısmında, denetim odağı ve farklı değişkenlerin incelendiği çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalar denetim odağı ile farklı değişkenler arasındaki ilişkinin incelendiğini göstermektedir.

Çetin ve ark. (2008), beden eğitimi öğretmenlerinin denetim odağı düzeyi ile stresle başa çıkma yolları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçladıkları araştırma sonucunda, toplam 68 beden eğitimi öğretmenin iç denetimli ya da dış denetimli olmalarının stresle başa çıkma yollarında bir farklılık yaratmadığı, öğretmenlerin denetim odağı puanlarının artmasına paralel olarak stresle başa çıkma yollarından kaçma-soyutlanma boyutunda da bir artış olduğu belirlenmiştir.

Amman ve ark. (2010), açık ve kapalı alan rekreasyon etkinliklerine düzenli katılan toplam 100 üniversite öğrencilerinin benlik tasarımı ve denetim odakları açısından karşılaştırmayı amaçladıkları çalışmalarında, açık alan rekreasyon faaliyetine katılan öğrencilerin iç denetimli olduklarını belirlemiştir.

Erođlu (2012), 15-18 yař arası spor yapan öğrencilerin bazı değişkenler ile denetim odaklarını belirleme konusunda yapmış olduğu araştırma sonucunda, spor branşları ile denetim odağı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Cinsiyet, aile gelir dűzeyi, anne ve baba eğitim dűzeyi ile denetim odağı puanları arasında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Aynı zamanda, araştırma grubunda yer alan spor yapan öğrencilerin yař ve sınıf değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanırken, spor yaptđı yıl ile anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Kaya ve ark. (2012), ilköğretim ve ortaöğretim devlet okullarında görev yapan toplam 116 beden eğitimi öğretmeninin özyeterlik inançlarını ve denetim odaklarının cinsiyet, çalıştığı öğretim basamağı ve hizmet yılı değişkenlerine göre araştırdıkları çalışma sonucunda; cinsiyet, hizmet yılı değişkenleri ile denetim odakları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır ($r>0.05$).

Chugh ve ark. (2012), uluslararası, ulusal ve kolej liglerinde oynayan 111 erkek 37 bayan toplam 148 kriket oyuncusunun denetim odağını belirlemeyi amaçladıkları araştırmalarında, oyuncuların tamamının iç denetimli olmalarına rağmen uluslararası seviyede oynayan oyuncuların puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir.

Altın ve ark. (2013), 150 kadın, 300 erkek toplam 450 beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencisinin bazı değişkenlere göre denetim odaklarını belirledikleri araştırmalarında; öğrencilerin denetim odaklarının cinsiyet, ve kardeş sayısı bakımından karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$), Diđer taraftan baba eğitim durumu, baba mesleği ve aile gelir dűzeyine göre denetim odağı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Kishore (2016), dövüş sporu yapan ve dövüş sporu yapmayan toplam 100 sporcunun denetim odaklarını karşılaştırmayı amaçladığı araştırmasının sonucunda her iki kategorideki sporcuların denetim odakları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadđını belirlemiştir.

Lohan ve Kaur (2016), kadın ve erkek toplam 110 kürek sporcusunun performansları ve denetim odakları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçladıkları araştırma sonucunda, erkek sporcuların içsel denetim odağı puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğunu, erkek sporcuların başarılarını yetenek ve çabalarına, başarısızlıklarını ise çaba eksikliğine yüklemlediklerini belirlemişlerdir. Kadın

sporcuların ise başarılı olma nedenlerini istikrarsız yani, işin güçlüğü ve şans faktörlerine, başarısızlık nedenlerini ise yetenek eksikliğine yüklemlediklerini belirlemişlerdir. Ayrıca kadın sporcuların gelecekteki başarı beklentilerinin düşük olma nedeni olarak başarısızlıklarını içsel faktörlere yani yetenek eksikliğine yüklemledikleri belirtmişlerdir.

Serin (2016), 35 milli yelken sporcusunun motivasyon seviyeleri ile denetim odağı düzeylerini belirlemek için yapmış olduğu araştırma sonucunda, denetim odakları ile sporcuların yaş, eğitim durumu, tekne sınıfı ve spor geçmişi değişkenlerinde anlamlı farklılık olmadığını belirlemiştir ($p>0.05$).

Saracaloğlu ve ark. (2016), Beden eğitimi öğretmen adaylarının akademik başarılarını yordayan değişkenlere göre yaptıkları araştırma sonucunda 337 beden eğitimi öğretmenliği öğrencisini iç denetimli olduğunu belirlemiştir. Öğrencilerin denetim odakları ile motivasyon seviyeleri ve konsantrasyon seviyeleri arasında negatif ve düşük ilişki olduğu belirlenmiştir.

Kaya ve ark. (2017). Spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören 186 erkek 110 kadın toplam 296 öğrencinin iç ve dış denetim odaklarına göre psikolojik dayanıklılık üzerinde yapmış oldukları araştırma sonucunda öğrencilerin iç ve dış denetim odaklarına göre psikolojik dayanıklılıkları alt boyutlarında bazı değişkenler arasında anlamlı fark olduğunu belirlemişlerdir.

Sindhu ve Arora (2017), hırs ve denetim odağı arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında yaşları 18-23 arasında olan 40 sporcu ve 40 sporcu olmayan toplam 80 katılımcının hırs değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu belirlemişlerdir ($p<0.05$). Ancak araştırmaya katılan katılımcıların denetim odaklarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0.05$).

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına ilişkin sonuçlara ve yapılacak olan benzer olası çalışmalar için yapılan önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

15-19 yaş arası erkek futbolcuların oynadıkları pozisyonlara göre WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda tüm oyuncuların dış denetim ağırlıklı puan ortalamalarının iç denetim ağırlıklı puan ortalamalarından yüksek olduğu belirlenmiştir.

Oyuncuların WSBSÖ'den elde ettikleri iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları ile oynadıkları pozisyon arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların WSBSÖ'den elde ettikleri dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları ile oynadıkları pozisyon arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların WSBSÖ'den elde ettikleri iç denetim ağırlıklı ortalama puanlar ile oynadıkları pozisyon arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların WSBSÖ'den elde ettikleri dış denetim ağırlıklı ortalama puanlar ile oynadıkları pozisyon arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların yaşlarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların yaşlarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların kardeş sayılarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda, iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların kardeş sayılarına göre; WSBSÖ'den elde edilen ortalama puanlar doğrultusunda, dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların haftalık antrenman gün sayılarına göre; WSBSÖ'den elde edilen ortalama puanlar doğrultusunda, iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların haftalık antrenman gün sayılarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda, dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların ailelerinin aylık net gelirlerine göre; WSBSÖ'den elde ettikleri puanlar doğrultusunda, iç denetim ağırlıklı puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların ailelerinin aylık net gelirlerine göre; WSBSÖ'den elde ettikleri puanlar doğrultusunda, dış denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların spor yapma yıllarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda, iç denetim ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Oyuncuların spor yapma yıllarına göre; WSBSÖ'den elde ettikleri ortalama puanlar doğrultusunda, dış denetimli puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

6.2. Öneriler

Çalışma bulguları ve sonuç değerlendirildiğinde;

Çalışma sadece Adana ile sınırlıdır. Ancak futbol branşının özellikle gençler tarafından son derece tercih edilen bir branş olması nedeniyle ülke genelinde yapılacak çalışmaların futbol oynayan gençlerin denetim odağı ve başarı ilişkisi içerisinde incelenmesine katkıda bulunacaktır.

Çalışma sadece erkek futbolcular ile gerçekleştirilmiştir. Ancak kadınlarında futbol branşında hem amatör hem de profesyonel seviyede oynamaları nedeniyle benzer bir çalışmanın futbolcu bayanlar ile de yapılması önerilmektedir.

Oyuncuların, yaşlarına bağlı olarak eğitim durumları lise seviyesindedir. Bu nedenle oyuncuların tamamının dış denetim ağırlıklı puanlarının yüksek olması bu eğitim seviyesinde benzer çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Ayrıca oyuncuların okul başarılarının antrenörleri tarafından yakından takip edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Futbol branşında, denetim odağı ve oyuncuların oynadıkları pozisyon arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma sayısı çok azdır. Bu nedenle oyuncuların oynadıkları pozisyonlar ile denetim odaklarının başarı ilişkisi içerisinde incelendiği benzer çalışmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca benzer çalışmaların farklı branşlarda yapılması pozisyonlara göre denetim odaklarının belirlenmesine katkıda bulunacaktır.

Sporcuların spor yapma yılı arttıkça dış denetim ağırlıklı oldukları benzer çalışmalarda belirtilmiştir. Buna göre; oyuncuların küçük yaşlardan itibaren kulüplerinde iç denetim ağırlıklı bireyler olmaları yönünde eğitimlerin verilmesi önerilmektedir. Ayrıca sporcuların kendi kararlarını alabilen, sorgulayan, eğitim ve spor yaşantılarını bilimsel yöntemlerle sürdüren bireyler olmaları konusunda antrenörleri tarafından gerekli desteğin verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Genel olarak bir değerlendirme yapıldığında; denetim odağı konusunda en önemli faktörün aile olduğu unutulmamalıdır. Özellikle ailelerden başlayarak, öğretmenler ve antrenörler tarafından sporcu gençlere iç denetim eğilimli olmaları konusunda gerekli desteğin sağlanması amacıyla aileler, öğretmenler, ve antrenörler hem eğitim hayatında hem de spor alanlarında oyuncuların iç denetimli bireyler olarak yetiştirilmeleri konusunda bilgilendirilmelidir.

7. KAYNAKLAR

1. **Hasırcı S.** Sporda Denetim Odağı, Bağırğan Yayınevi. İzmir, **2000**: 7-92.
2. **Karagözoğlu C. İkişler C.** Sporda Başarının Psikolojisi Alfa Basım, İSTANBUL, **1997**: 79-84
3. **Heider F.** The Psychology of Interpersonal Relation, **1958**; New York 1958
4. **Weiner B.** Achievement Motivation and Attribution Theory. **1974**; MARRISTOWN.
5. **Fösterling F.** **2001**; An Attribution introduction to theories, research and applications. New York: Psychology Press. Retrieved from <http://library.vu.edu.au/record=b3040774-SO>
6. **Dönmez A.** Çevre Büyüklüğü ve 10-12 Yaş İlkokul Çocuklarında Denetim Odağı, Psikoloji dergisi, **1985**: Temmuz 7-14
7. **Zajonc R. B.** Social Enhancement and impairment of Performance in the Journal of Personality and Social Psychology, **1959**; ss.83-92.
8. **Bilgin N.** Sosyal Psikolojiye giriş: E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, **1988**: No:48 151-173.
9. **Cox R.H.** Sport Psychology Concepts And Applications, **1987**; Dubuque, IOWE 176-205.
10. **Hazelwood I. Burke S.** (2011). Self efficacy and its relationship to selected sport psychological constructs in the prediction of performance in iron man triathlon Journal of Human Sport and Exercise, **2011**; 6(2), 328-350.
11. **Rempel J.K., Ross M., Holmes J.G.** Trust and communicated attributions in close relationship. Journal of Personality and Social Psychology, **2001**; 81(1), 57-64.
12. **Fösterling F.** Attribution Theory in Clinical Psychology, **1988**; Chichester UK: John Wiley&Sons
13. **Carron A.V., Burke S.M., Prapavessis H.** Self-presentation and group influence: Journal and Applied Sport Psychology, **2004**; 16(1), 41-58.
14. **Cooper J.** **2007**; Cognitive Dissonance Fifty years of a classic theory London Sage Publication Retrieved from <http://library.vu.edu.au/record=b1944796-SO>
15. **Anderson C.A., Riger A.L.** A controllability model of attributions in living: dimensional and situational interactions in the prediction of depression and loneliness. Social Cognition, **1991**; 9(2), 149-181
16. **Duda J.L., Treasure D.C.** Motivational processes and the facilitation of performance, persistence and wellbeing in sport. In J.M. Williams (Ed). Applied Sport Psychology: Personal Growth to Peak Performance, **2006**: 57-81. New York: Mc Grow-Hill.
17. **Allen M.S., Coffee P., Greenlees I.** A theoretical framework and research agenda for studying team attributions in sport. International Review Sport and Exercise Psychology, **2012**; 5(2), 121-144.
18. **Rees T., Ingledew D.K., Hardy L.** Attribution in sport psychology: seeking congruence between theory, research and practice. Psychology of Sport and Exercise, **2005**; 6, 189-204

19. **Abramson L.Y., Seligman M.E.P., Teasdale** Learned helplessness in humans: critique and reformulation *Journal of Abnormal Psychology*, **1978**; 87(1), 49-74.
20. **Allen M.S.** A systematic review of content themes in sport attribution research: *International Journal of Sport & Exercise Psychology*, **2012**; 10(1) 1-8.
21. **Kurt C.** Çocuklarda Denetim Odağı Ölçeği Uygulaması, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, **1988**: İZMİR 1988
22. **Jones E.E., Davis K.E.** From acts to dispositions: The attribution process in person perception. In L. Berkowitz (Ed), *Advances in experimental social psychology*, **1965**; (Vol 2 pp 219-266). New York, NY: Academic Press
23. **Kelley H.H.** Attribution Theory in Social Psychology. *Nebraska Symposium on Motivation*, **1967**; 15, 192-268 **Jones E.E., Davis K.E.** From acts to dispositions: The attribution process in person perception. In L. Berkowitz (Ed), *Advances in experimental social psychology*, **1965**; (Vol 2 pp 219-266). New York, NY: Academic Press
24. **Wilcox A.K.** Attribution Case Studies with Elite Junior Australian Footballers and Their Coach, **2015**; 13.
25. **Dönmez A.** Denetim Odağı (Locus of Control) ve Çevre Büyüklüğü, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, **1983**: Cilt:16, Sayı:1, 37-47.
26. **Dönmez A.** Kendine Saygı ve Üç Değişken, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları **1986**: ANKARA.
27. **Akın A.** Akademik Kontrol Odağı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, **2007**: Cilt:3, Sayı: 34, 9-17.
28. **Phares E.J.** Relationship of Internal and External Control to Defensive Preferences . *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, **1974**; 874-878.
29. **Yeşilyaprak B.** Denetim Odağının Belirleyicileri ve Değişime İlişkin Araştırmalar: Bir Eleştirel Değerlendirme, *Psikoloji Dergisi*, **1990**; 7(25), 41-52
30. **Gordon C.P.** Adolescent Decision Making Abroadly Based Theory and Its Application to The Prevention of Early Pregnancy, *Adolescence*, **1996**; 31, 123: 561-568.
31. **Solmuş T. (2004).** İş Yaşamı, Denetim Odağı ve Beş Faktörlük Kişilik Modeli, *Türk Psikoloji Bülteni*, **2004**: Cilt:10, Sayı:34-35, 196-205.
32. **Küçükkaragöz H.** İlkokul Öğretmenlerinde Kontrol Odağı ve Öğrencilerin Kontrol Odağının Oluşumuna Etkileri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, **1998**: Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İZMİR.
33. **Alisinanoğlu F.** Çocukları Denetim Odağı ile Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, **2003**: Cilt:1, Sayı:1, 97-108.
34. **Bernardi R.A.** A Theoretical Model for The Relationship Among Stress, Locus of Control and Longevity, *Business Forum*, **2001**; 26: 27-33.
35. **Tannenbaum G.** External vs. Internal Attribution in Team and Individual Athletes, Measured by the Wingate Athletic Achievement Responsibility Inventory, **1983**.
36. **Nitsch J. R., Allmer H.** Entwurf eines Prozessmodells der Leistungsmotivierung, Beanspruchung im Sport, **1976**; Frankfurt/tdain

37. **Işık H.B.** Oryantiring Sporcularında Denetim Odağı ile Başarı ve Başarısızlık Arasındaki İlişkinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, **2005**; 55-60.
38. **Bozyiğit E.** Üniversite Birinci Lig Voleybol Oyuncularında Denetim Odağı ile Başarı ve Başarısızlık İlişkinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, **2001**; Manisa, 56-62.
39. **John P.R. Philip R.S.** Measures of Social Psychology Attitudes, **1973**; 169-174.
40. **Crowne D. Liverant S.** Conformity under Varying Conditions of Personal Commitment Journal of Personality and Social Psychology, **1963**; 547-555.
41. **Seeman M. Ewans J.** Alienation and Learning in Hospital Setting. American Sociological Review, **1962**; 27, 772-782.
42. **Lefcourt H.M.** Locus of Control; Current Trends in Theory and Research, **1976** LAWRENCE.
43. **Phares E. J.** Locus of Control Inpersonality, General Learning Press, MARISLOW. **1976**.
44. **Strickland B.R.** Internal External Control of Reinforcement Personality Variables in Social Behavior, **1977**;NEW JERSEY.
45. **Franklin R.D.** **1963**; Youth's Expectancies about Internal versus External Control of Reinforcement Related to N Variables.
46. **Özyürek M.** Birlikte ve Ayrı Eğitimin Etkinliği. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, **1987**; No:123, ANKARA
47. **Allmer H.** Dignostik der Ursachenerklärung im Handlungsfeld Sport, Kapitel. **1989**; 4, ss. 40-46
48. **Hild W.** Ursachenerklärung guter und schlechter Schulnote aus der Sicht von Schülern und Lehrern, Diplomarbeit der Deutshen Sporthochschule, **1976**; KÖLN.
49. **Hofmann W.** Empirische Untersuchung zur Ursachenerklärung der Sportnote aus der Sicht von Schülern und Lehrern, Diplomarbeit der Deutschen Sporthochschule, **1976**; KÖLN.
50. **Kosmann J.** Auswirkung von weiderholtern Erfolg auf die Ursachen erklärung und Handlungszufriedenheit sowie auf die Leistungserwartung, Diplomarbeit der Deutschen Sport Hochschule, **1976**; KÖLN.
51. **Duguin M. E.** Attributions Made by Children in Coeducational Sport Settigs, Psychology of Motor Behavior and Sport, **1977**; ss. 462-469.
52. **Walter K. H.** Kausalattribution von Erfolg und; Mi_ erfolg eine vergleichende Untersuchung bei Einzelsportlern. Diplomarbeit der DSHS., **1977**; KÖLN.
53. **Mc Auley A., Russel D., Gross J.B.** Perceptions of Causality in Sports; Journal of Sport Psychology, **1983**; ss. 72-76.
54. **Mark M. M., Mutrie N., Brooks D. R., Harris D. V.** Causal Attributions of Winners and Losersin Individual Competitive Sports; Toward a Reformulation of the Self Serving bias, Journal of Sport Psychology, **1984**; ss. 184-195.
55. **Lefebvre L. M.** Achievement Motivation and Causal Attribution Male and Female Athletes, International Journal of Sport Psychology, **1979**; ss. 31-41.

56. **Auvergne S.** Motivation and Causal Attribution for High and Low Achieving Athletes, **1983**; International Journal of Sport Psychology,
57. **Spink K.S., Roberts G. C.** Ambiguity of Outcome and Causal Attributions, Journal of Sport Psychology, **1980**; ss. 237-244.
58. **Scholle P.** Ursachenerklärung von Erfolg, Eine vergleichende Untersuchung zur Kausalattribution nach zwei aufeinanderfolgenden erfolgreichen Wettkämpfen bei Mannschaften . Diplomarbeit der DSHS, **1976**; KÖLN.
59. **Scheidler U.** Ursachenerklärung für Erfolg und Mi erfolg im Sport eine Literaturanalyse Diplomarbeit der DSHS, **1986**; KÖLN.
60. **Esser F.L.** Ursachenerklärung und Zufriedenheit von Basketball Spielern nach einem verlorenen Spiel, **1984**; KÖLN.
61. **Spink K.S.** Attribution and Athletics, Unpublished master's thesis, University of Western **1977**; ONTARIO.
62. **Weiner B.** Perceiving the Causes of Success and Failure, General Learning Press, **1971**; NEW YORK.
63. **Scanlan T.K. Passer M.W.** The Attributional Responses of Young Female Athletes after Winning, Tying and Losing, Research Quarterly of Exercise and Sport, **1980**; 675-684.
64. **ISO-AHOLA. 1975**; A Test of the Attribution Theory of Success and Failure with Little League Baseball Players.
65. **Foster C. Maruyama G.** Convergent and Incremental Effects of Cohesion on Attributions for Self and Team, Journal of Sport Psychology, **1980**; 181-194.
66. **Tümkiye S.** İlkokul Öğretmenlerindeki Denetim Odağı ve Tükenmişlikle İlişkisi, PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, **2000**; Sayı:8, 1-8.
67. **Tannenbaum G., Furst D., Weingarten G.** Attribution of Causality in Sport Events. Validation of The Wingate Sport Achievement Responsibility Scale, Journal of Sport Psychology, **1984**; ss. 430-439.
68. **Baştürk D.** 14-16 Yaş Arası Erkek Futbolcuların Denetim Odağının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Antrenörlük Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, **2005**; KONYA.
69. **Erol M.** Amatör ve Profesyonel Futbolcularda Denetim Odağının Locus of Control ile Araştırılması, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **1977**; İSTANBUL.
70. **Koca C., Aşçı F. H., Oyar Z. B.** Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, **2003**; VIII, 4: 3-12 ANKARA.
71. **Gencer E.** Yıldızlar Kategorisi Erkek Güreşçilerde Denetim Odağı, Benlik Saygısı ve Başarı İlişkisi, Ege Bölgesi Yıldızlar Ligi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, **2008**; Pamukkale Üniversitesi, DENİZLİ.
72. **Bal B, Singh B, Singh O.** Achievement motivation and locus of control of university level individual and team sport players A- prognostic study, Journal of Physical Education and Sport Management, **2010**; Vol. 1(3) pp. 33-36

73. **Bozyiğit E.** Üniversite Birinci Lig Voleybol Oyuncularında Denetim Odağı ile Başarı ve Başarısızlık İlişkisinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, **2001**: Manisa, 56-62.
74. **Çetin M. Ç., Çağlayan H. S., Erkmen N. (2008).** Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Denetim Odağı Düzeyi ile Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki İlişki, S.Ü. BES Bilim Dergisi, **2008**: Cilt 10, Sayı 2,31-39.
75. **Amman M. T., Aykora E., Tekin G., Kılıç M.** Açık ve Kapalı Alan Rekreasyoncuların Denetim Odağı ve Benlik Tasarımı Açısından Karşılaştırılması. Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi, **2010**: Volume:2, Sayı:2, ISSN:1309-1336.
76. **Eroğlu A.** Denetim Odağının 15-18 Yaş Arası Sporcu Öğrencilerde Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi., **2012**: AKSARAY.
77. **Kaya H. B., Yılmaz A., Soyer F., Sarıkabak F.** Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin İç-Dış Kontrol Odaklarına Göre Psikolojik Dayanıklılıkları. ERPA International Congresses on Education **2017**: Budapest/HUNGARY.
78. **Chugh G. D., Kale R. K., Jha P. C.** Locus of Control of Cricket Players. SPORT- Science & Practice, **2012**; Vol. 2, No:5, str. 29-38.
79. **Altın A., Sanoğlu A., Uslu M.** Comparison of Locus of Control for Students at Scholl of Physical Education and Sports with Regard to Some Variables. Turkish Journal of Sport and Exercise, **2013**; Volume:15- Issue 1-Pages: 84-87.
80. **Serin C.** Türk Milli Yelkencilerinin Motivasyon ve Kontrol Odağı İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, **2016**: İSTANBUL.
81. **Saracaloğlu A. S., Varol S. R., Certel Z., Bahadır Z.** Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Başarılarını Yordayan Değişkenler. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Aralık **2016**; 7(2), 27-54
82. **Sindhu A., Arora A. K.** A Study of Passion and Locus of Control Among Athletes and Non Athletes. International Journal of Yoga, Physiotherapy and Physical Education ISSN: 2456-5067, **2017**; Volume 2; Issue; 5; 222-223.

EKLER

Ek 1: Wingate Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği

Sporcunun Adı Soyadı:

Oynadığı Pozisyon:

WINGATE SPORDA BAŞARI SORUMLULUĞU ÖLÇEĞİ

Açıklama: Aşağıda kendi kendinizi algılama yaşantılarınızla ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Size en uygun seçeneği (X) işareti koyarak belirtiniz.

1= Sadece A

2= Daha çok A ama aynı zamanda B

3= Hem A, hem B eşit

4= Daha çok B ama aynı zamanda A

5= Sadece B

1	Antrenörünüzün sizi öven sözler söylemesinin nedeni; A. Antrenörler genellikle sporcularını överek teşvik etmek isterler, B. Sizin bu övgüyü hak etmiş olmanızdır.	1 2 3 4 5 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
2	Antrenörünüzün söylediklerini kavramada zorluk çekiyorsanız bunun nedeni; A. Antrenörün söylediklerini yeterince önemsemememendir, B. Antrenörün kendisini doğru dürüst anlatamamasındandır.	1 2 3 4 5 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
3	Önemli bir sportif karşılaşma için iyi hazırlanmış ama başarısız olmuşsanız bunun nedeni; A. Yeterince hazırlık, antrenman yapmamış olmanızdır, B. Sizin kontrolünüz dışındaki nedenlerden dolayıdır.	1 2 3 4 5 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
4	Sporda iyi sonuçlar genellikle; A. Şans ya da elde olmayan nedenlerden dolayıdır, B. Sporcuların kişisel çabalarından dolayıdır.	1 2 3 4 5 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
5	Bir karşılaşmada rakiplerinizi oyuna getirip yendiğinizde; A. Sizin oyunu daha önceden başarılı bir şekilde planlamış olmanızdır, B. Bu onların sizden daha dikkatsiz davranmasındandır.	1 2 3 4 5 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

6	<p>Takım arkadaşlarınıza yarışmada ne yapmanız gerektiğini açıklamış ve o da buna uyum sağlamış ise, bu;</p> <p>A. Açıklamalarınızın çok açık ve ikna edici olmasındandır, B. Arkadaşınızın zeki ve çabuk kavrayan bir kişi olmasındandır.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
7	<p>Antrenörünüz sizi esas kadroya almış ise, bu;</p> <p>A. Antrenmanlarda iyi çalışıp hazırlanmış olmanızdandır, B. Sizi yararlı bir sporcu olarak gördüğü içindir.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
8	<p>Takım arkadaşlarınız bir karşılaşmada sizin yeterince becerikli olmadığınızı iddia ettiklerinde, bu;</p> <p>A. Sizi kıskandıklarından dolayıdır, B. Sizin gerçekten beceriksiz davranmış olmanızdandır.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
9	<p>Bir karşılaşmada daha önce planlanmış taktiği uygulama konusunda sizden bekleneni vermemiş iseniz, nedeni;</p> <p>A. Karşılaşmada elinizden geleni yapmamış olmanızdandır, B. Arkadaşlarınızın sizi yeterince desteklemediklerindendir.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
10	<p>Rakiplerinizden sıyrılmayı, onları geçmeye çalıştığınız fakat hep başarısız olduğunuzda;</p> <p>A. Bu, onların sizden daha dikkatli davranmalarındandır, B. Oyunu önceden iyi bir şekilde planlamamış olmanızdandır.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
11	<p>Size göre bir karşılaşmada başarılı olmanın nedeni;</p> <p>A. Sizin yeteneklerinizi iyi sergilemiş olmanızdandır, B. Takım elemanlarının aralarında iyi anlaşmalarındandır.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
12	<p>Antrenörünüzün verdiği taktikleri hatırlayamadığınızda bu;</p> <p>A. Antrenörünüzün taktikleri açık bir şekilde anlatamamasındandır, B. Sizin bu taktiklerin önemli olmadığını düşünmenizdendir.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
13	<p>Karşılaşmada riske girerek alışılmışın dışında yeni bir taktik uygulayıp başarılı olmuş iseniz, bunun nedeni;</p> <p>A. Rakip takım oyuncularının sizin oyununuza karşılık verememelerinden dolayıdır, B. Oyun sırasında yeni taktikler geliştirme ve uygulama yeteneğinizdendir.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
14	<p>Antrenörünüz sizi esas kadroya seçmediğinde bu;</p> <p>A. Takımda olumsuz bir etki yapacağınızı düşündüğündendir, B. Gerçekten, yeterince hazırlanmadığınız içindir.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>

15	<p>Antrenörünüz daha fazla çaba göstermeniz yolunda bir istekte bulunmadığında;</p> <p>A. Bu, onun, takımın başarılı olup olmamasını önemsememesindedir, B. Zaten elinizden gelen tüm çabayı sarf ettiğinizden dolayıdır.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
16	<p>Antrenmanlarda efor sarf etmeyi zor bulduğunuzda bunun nedeni;</p> <p>A. Antrenörünüzün sizden her zamankinden daha fazla bir çaba talep etmesindedir, B. Bir önceki antrenmanda yeterli düzeyde çaba sarf etmediğinizdendir.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
17	<p>Arkadaşlarınız, sizin iyi bir sporcu olduğunuzu söylediklerinde;</p> <p>A. Sizin çok yetenekli bir sporcu olmanızdan dolayıdır, B. Bu, onların çok iyi bir arkadaş olmalarındandır.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
18	<p>Antrenörünüz sizi eleştirmiş ise, bu;</p> <p>A. Antrenörlerin bazen sporcularını eleştirmelerinden dolayıdır, B. Gerçekten bu eleştiriyi hak etmiş olmanızdandır.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
19	<p>Bir karşılaşmada seyirciler size olumlu tezahüratta bulunuyorlarsa bu;</p> <p>A. Sizin gerçekten iyi bir sporcu olmanızdandır, B. Seyircilerin genellikle sporculara destek olup, teşvik ettiklerindedir.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
20	<p>Antrenörünüzün talimatlarını iyi bir şekilde kavramış olmanız;</p> <p>A. Antrenörün çok açık bir şekilde açıklama yapmasındandır, B. Sizin, antrenörünüzün talimatlarını ciddiye almanızdandır.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
21	<p>Bir antrenmanın size çok kolay gelmesinin nedeni;</p> <p>A. Sizin, önceki çalışmalarda çok çaba sarf etmiş olmanızdandır, B. Antrenörünüzün, bu çalışmayı her zamankinden daha hafif tuttuğundandır.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
22	<p>Yarışmada seyirciler size olumsuz tezahüratta bulunuyorlarsa;</p> <p>A. Bu, seyircilerin sevmedikleri sporculara genellikle olumsuz tezahürat etmelerindedir, B. Benim gerçekten iyi bir sporcu olmamamdandır.</p>	<p>1 2 3 4 5</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>

Ek 2: Sporcu Bilgi Formu

SPORCU BİLGİ FORMU

1. Adı soyadı: .....
2. Doğum tarihi: .....
3. Kardeş sayısı: .....
4. Ailenin aylık net geliri: .....
5. Eğitim durumu:
a) İlkokul   b) Ortaokul   c) Lise   d) Üniversite
6. Anne mesleği: .....
7. Baba mesleği: .....
8. Oynadığı pozisyon: .....
9. Spor yılı : .....
10. Haftalık antrenman sayısı: .....

Ek 3: Veli Onay Formu

VELİ ONAY FORMU

‘15-19 yaş arası erkek futbolcularda pozisyonlara göre denetim odaklarının belirlenmesi’ başlıklı yüksek lisans tez çalışmam için 22 sorudan oluşan Wingate Sporda Başarı Sorumluluğu Ölçeği yaptırılacaktır.

Toplanan veriler, tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak, isim ve kişiye ait diğer bilgiler gizli tutulacaktır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Caner UZUNCA

Prof. Dr. Zeynep Filiz DİNÇ

Velisi bulunduğum ..... adlı sporcunun, çalışmaya katılmasını onaylıyorum.

Veli Adı Soyadı

Tarih:

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

08/02/1981 yılında Adana'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Adana'da tamamladı. 2007-2012 yılları arasında, Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu Antrenörlük eğitimi bölümünde lisans eğitimini tamamladı.

2014 yılında Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Spor Anabilim Dalı Tezli Yüksek lisans eğitimine başladı. 2003 yılından bu yana aktif olarak sürdürdüğü fitness eğitmenliğine şu anda uluslararası bir kurumda devam etmektedir.

